

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domni colectoru.

Sumariu: Biografi'a Prea Sántitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu, de episcopulu Melchisedecu. — Adausu de notitie bibliografice din seclulu XVII si XVIII. — Abecedariu romanescu din seclulu XVII. — Disertatiune: „Cultur'a, concordi'a si labórea, aceste trei sunt armele invingátore in ori-ce lupta“, de Ioanu Butnariu. — Procesu verbale alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a rom. si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 25 Aprile n. 1883. — Bibliografia. — List'a oferteloru incurse dela inteligenti'a romana din Desiu etc.

Biografi'a Prea Sántitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu de episcopulu Melchisedecu.

Estrasu din Analele Academiei romane, seri'a II, tom. V, sect. II:
Memorii si notitii.

(Urmare).

Dionisie erá puçinu iniatiatu in sciintiele teologice; de aceea elu in aceste notiuni biblice a mentinutu pâna si impartirea cârtiloru sante in *protocanonice* si *deuterocanonice*, impartire, care nu este primita in biseric'a resaritului.

Amu vediutu in urma, cá Dionisie se bucurá de protectiunea principesei Elisavet'a Stirbeiu. Resultatulu acestei protectiuni a fostu, cá in acestu anu 1851, Dionisie fu numitu de principele Stirbeiu egumenu la monastirea Sadov'a, din Olteni'a. Acolo Dionisie a infintiatu scól'a pentru copiii sateniloru si a continuatu ocupatiunile sale literarie, cu traducerea si tiparirea de cârti in limb'a romána.

Cea d'ántaia lucrare a lui literara, dela Sadov'a, a fostu o cârticica de rugaciuni in limbele romána si gréca, intitulata: „Rugaciunile santei si Dumnedieescei liturgii“, dedicata protectórei sale si chiaru recomandata de ea lui Dionisie, spre traducere si publicare. Carticic'a are formatulu 16°, cu 93 pagine, tiparita in Bucuresci, in tipografi'a lui Iosifu Koppainig, 1851.

In cuvéntulu dedicatoru, Dionisie spune, cá acésta cârticica a fostu tiparita in limbele nemtiasca si grecésca de societatea greco-romániloru ortodoxi din Vien'a. Dómn'a, dându acésta cârticica lui Dionisie, a cerutu cá elu se o traduca si tiparésca in románesc. Dionisie dice, cá precum autorulu primitivu a tradusu acele rugaciuni in limb'a nemtiasca pentru ortodoxii ce nu sciau grecesce, totu asia si elu a conservatu in editiunea sa textulu grecescu, pentru grecii ortodoxi, de cari suntu multi in tiar'a románésca, si multi nu cunoscú limb'a romána.

Rugaciunile acestea suntu acomodate la leturgiile ce se seversiescu de preotu in timpulú santei liturgii, asia cá fiacare crestinu citindu-le in taina, participa óre-cum si insusi cu rugaciunea la acele leturgii. Acést'a este o imitatiune a usului ce se pazesce in biseric'a romano-catolica, unde crestini, nepricepéndu limb'a in care oficiéza preotulu, citescu in taina in timpulú liturgiei nisce anumite rugaciuni, fiacare in limb'a sa materna. Usulu acesta nu este in biseric'a ortodoxa, unde serviciile divine, seversindu-se in limb'a poporului, fiacare intielege cele audite, numai se fia cu luare-aminte si póte participá cu duhulu si cu inim'a sa la ele, fara a avé elu insusi nevoia sà citésca ceva in timpulú serviciului.

Dómn'a Stirbeiu voia, cá aceste rugaciuni, sà se adaoge la cârticic'a precedinte de rugaciuni. Dionisie inse spune Dómnai, cá cârtic'a anterióra esise dejá dela tiparu, dara 'i va impliní acésta dorintia la o noua editiune.

In anulu 1852, Dionisie continuându revist'a sa religiósá, a publicatu intru o brosiura 8°, cu 100 pagine, „Proverbele lui Solomonu,“ tiparita in tipografi'a St. Mitropolii din Bucuresci. Ea este adresata tinerimei románe, care lui Dionisie este draga si scumpa, cá-ci in ea (tinerimea), dice elu, se concentréza speranti'a parintiloru si a rudeloru, si mai cu séma asteptarea patriei. Dionisie a avutu fericita ideia de a dá tinerimei acésta cârticica, plina de maxime si regule intielepte de conduita in lume. In ea se dau tineriloru si celoru maturi sfaturi practice, despre ceea-ce trebue se faca omulu cu minte, si de ce pericole sà se ferésca, traindu in lumea acésta. Pentru poporulu de josu cu deosebire suntu placute si folositóre acestu felu de regule si povetiuri. De aceea inca din vechime prin scólele nóstre poporale, si prin casele particulare ale ómeniloru de tíera carturari, se prescriau si se citéu cu dragu maximele filosofului Arghirie s. a. de felulu acest'a. Proverbele lui Solomonu suntu multu mai bogate, mai sublime si mai felurite, si mai autorizate, cá unele ce facu parte din cârtile santei scripturi.

Cârticic'a acést'a si astadi ar fi o mare bine-facere a o pune in mán'a fiacarui elevu, mai alesu pe la scólele pri-

mare de prin orasie si sate. Proverbele lui Solomonu, cumu ni le predă Dionisie, suntu o noua traducere facuta de dên-sulu de pe textulu biblicu francezu — tradusu din origina-lulu evreu.

Dionisie, spre sustinerea „Bibliotecei sale religiöse,” fa-cuse apelu la toti literatii români de a-i trimite scrieri mo-rale si religiöse, spre a le publică. In urm'a acelu apelu, colonelulu Ioanu Voinescu, pune la dispositiunea lui Dionisie o lucrare a sa intitulata: „Elemente de crestinesc'a invetiatura, cu persecutarea Istoriei sfinte si catihisulu pe scurtu,” traduse de elu din rusesse. Traducatorulu adresându-se „Prea Cuviosului archimandritu Dionisie egumenulu monastirei Sa-dov'a,” spune, că in césurile sale de odihna a tradusu acésta cârticica, care in limb'a rusésca s'a tiparitu mai multu cá de 60 de ori; elu poftesce pe Dionisie, se o tiparésca in nume-rele „Bibliotecei religiöse,” conformu apelului ce facuse la pu-bliculu literatu. Traducatorulu renuntia a primí exemplarele promise in anuntiu pentru autori séu traducatori, si cere se-i se dea numai câte-va exemplare, éra restulu se-lu desface Dionisie in folosulu asiediaminteloru de fete sermane, inte-meiate de Maria sa Dómn'a Elisaveta Stirbeiu.

Dionisie, respundiéndu Colonelului Voinescu, 'i multia-mesce, si-i spune, că pe lângă scrisórea sa i trimite 50 exem-plare pentru dên-sulu, éra 300 exemplare le va inaintá la asie-diamintele intemeiate de Mari'a sa Dómn'a. Inchiae scrisórea, laudându fapt'a Colonelului, si dorindu-i se aiba imitatori intre toti cei cu putere si mijlóce, de a lucra pentru folosulu némului.*) Cârticic'a are formatulu 8º, cu 81 pagine, si este fórte recomandabila pentru invetiamentulu religiosu in scólele primare. Ea cuprinde in scurtu istori'a Vechiului si Noului Testamentu, apoi principiile fundamentale ale dogmeloru si moralei crestine, si inchiae in regulele religiöse despre dato-riile ostasiului: a) cãtra Dumnedieu, b) cãtra stapànire, c) cãtra superiori, d) cãtra tovarasi, e) cãtra slujba, f) cãtra sinesi.

Unulu dintre elevii lui Dionisie, trimisi sub Mitropoli-tulu Nifonu in Aten'a, anume Ilie Banescu, intorcându-se in patria, si devenindu profesorul la seminarulu din Bucuresci, in anulu 1852, a tradusu din grecesce unu tractatu de filosofia, compusu de Archiereulu Veniamin Sinadon predicatorulu Bi-sericeii cei mari din Constantinopole. Traducatorulu a dedi-catu acestu tratatu Mitropolitulu Nifonu. Dar' se vede cã Mitropolitulu nu s'a interesatu de tiparirea lui, si de aceea traducatorulu l'a datu lui Dionisie, cã se-lu tiparésca cu chel-tuél'a sa, ceea ce Dionisie a primitu si l'a tiparitu in o bro-siura 8º, de 64 pagine. Dionisie insira si acésta publicatiune in list'a lucratoriloru si a publicariloru sale literarie.***) Tra-tatulu acest'a este precesu de o introducere, care se intinde in 20 pagine. Acolo se analizéza dicerea Filosofia, se da definitiunea ei si se aréta scopulu ei. Apoi restulu de 44 pagine tratéza despre existenti'a lui Dumnezeu, aducéndu argu-mintele intrebuintate de filosofi spre demonstrarea exist-entiei Creatorului si regulatoriului Universului si a omenirei. Combate opiniunile celoru ce aru voi se afirme, cã in Uni-

*) Acésta corespondintia este tiparita, cá prefatia la cârticic'a aici descrisa.

**) Vedi copert'a dela urma a brosiurei lui Dionisie „Manualulu adeveratulu religiosu“ edit. 1858 Iasi.

versu totulu s'a produsu si se produce spontaneu, fara Dum-nedieu. Brosiur'a acésta s'a tiparitu in tipografi'a Mitropo-liei din Bucuresci si este dedicata Mitropolitulu Nifonu.

In anulu urmatoriu 1853, Dionisie a tradusu si publicatu, totu in tipografi'a Mitropoliei, intru o brosiura 8º, cu 54 pa-gine, una din cartile biblice ale lui Solomonu, intitulata „Ecli-siastulu“, de cuprindere filosofica-morala. Ea a fostu dedi-cata lui Filoteiu, episcopulu de Buzeu. In prefati'a dedica-toria, Dionisie prin laude voiesce sã atraga pe episcopi a con-lucrá spre luminarea clerului si ridicarea lui intelectualã si morala. „Prea Sânti'a vóstra, 'i dice Dionisie, cunósce prea bine, cã chiamarea preotului, fiindu cu totulu morala, si in-deletnicirile lui spirituale, partea lui morala se cuvine a fi cultivata, cãtu se va puté mai multu, si mintea luminata cu cunoscintiele ce se ceru dela o asemenea persóna; pentru aceea ve siliti a inavutí clerulu din eparchi'a Sântiei vóstre cu totu felulu de carti morale si religiöse, deschidiendu scóle in tóte partile, indatorindu pe preoti, cá chiaru ei insii sã dea lectii de religia si morala in aceste scoli si fiindu in semina-rulu episcopiei Prea Sântiei vóstre tineri mai multi, de cãtu indoitu numerulu prescriu de legiuri..... Prea sânti'a vó-stra prin aceste fapte combateti si ideia gresita a acelor'a, cari credu, cã preotului 'i este destulu sã scia a cetí céslo-vulu si psaltirea, fãra sã le intieléga, si nu mai are trebuintia de alte invetiaturi. Acesti'a suntu asemenea doctorului, care la toti bolnavii, de ori-ce bóle aru fi fostu, porunciá sã li se ia sãnge si sã bea apa calda, cãtu se va puté mai multu. Prea Sânti'a vóstra sciti, cã in desiertu s'aru ostení cine-va se imbunatatiésca starea materiala a clerului, cã daca starea morala nu va fi ingrijita, nu folosesce nimicu; in vreme ce, fiindu starea morala dupa cum s'aru cuveni, atunci nu le-aru lipsí nimicu, pentru cã Domnulu dice: vrednicu este lucrato-rulu de plat'a sa.

„Intre cartile ce doriti a le avea preotii, de multe ori mi-ati arétatu, cã ati dorí sã fia cea d'ntãiu Biblia, o edi-tiune inse mai portativa, mai indreptata si cu comentariile trebuinciöse. Si la acésta aveti cea mai mare dreptate, fiindu cã la tóte natiunile crestine Bibli'a este cea d'antãiu carte....“ Aréta apoi, cã Bibli'a in limb'a romãna a devenitu fórte rara, fiindu cã pâna acum s'au facutu numai trei editiuni. De aceea elu a inceputu a edá intre brosiurele „Bibliotecei reli-giöse“ si unele din cartile Bibliei, din cari pâna acum au esitu la lumina „Proverbele lui Solomonu“ si „Eclisiastulu.“ Pe acésta din urma o dedica lui Filoteiu, cá semnu de recu-noscintia, pentru bunatatea si dragostea ce totu-d'aun'a i-a aretatu acestu episcopu. Si acésta brosiura s'a tiparitu in ti-pografi'a Mitropoliei din Bucuresci.

Totu cá parte din „Bibliotec'a religiösa“ a tiparitu Dio-nisie, in acelasi anu, o brosiura in 16º, cu 38 pagine, intitu-lata: „Tinerulu lucratoru“, tradusa din frantiuzesce de Vir-gilie Plesioénulu, tiparita totu in tipografi'a Mitropoliei. Car-ticic'a acést'a cuprinde biografi'a unui virtuosu tineru tipog-rafu, numitu Leadru Vandres, nascutu in anulu 1808 la Lil'a. Ea este serisa cu scopulu de a dá tineriloru unu esemplu bunu, dupa care ei se-si formeze viati'a loru, obicînuindu-se la virtute, de aceea ea si este adresata tineriloru lucratori.

Dela acelasi traducatoru Virgilie Plesioénulu, care erá inca pe bancile scólei militare, Dionisie a primitu si tiparitu

o alta carticica, totu in 16°, in 247 pagine, intitulata: „Eustach Placida“, tradusa in românesce din limb'a germâna. Subiectulu ei este unu generalu romanu, cu numele acesta, barbatu fôrte religiosu, impreuna cu soti'a si cu doi copii ai sei. Elu a traitu sub imperatulu Traianu, s'a crestinatu cu tóta cas'a sa si a suferitu mórte de martiru, la anulu 130, sub imperatulu Adrianu. Autorulu ei germânu au fostu Christof Schmid. Dionisie, primindu a se publicá acésta traducere in numerile „Bibliotecei religióse“, face in prefatia acésta lauda tinerului traducatoru: „Redactiunea cu placere infatisiéza publicului cetitoru acésta carticica, precum si acea intitulata: „Tinerulu lucratoru“, amêndoue, traduse de unu tineru, ce inca pâna acumu n'a parasitu bancile scólei, si care órele sale de recreatie nu le perde in zadarnicii, ci le intrebuintiéza in lucrari folosítore publicului. O de ar imitá aceste esemple toti tinerii ce urméza calea studiiloru! Atunci amu vedé limb'a româna inavutita cu mai multe scrieri trebuincióse si folosítore.“ Amêndoue aceste carticele suntu fôrte proprii pentru educarea simtiului religiosu si moralu in copii si in poporulu muncitoru.

In anulu acést'a 1853, Rusi'a ocupase principatele si le amanetase pe sém'a sa, pâna ce Turcia 'i va satisface tóte cererile ei politice. In curgerea resboiului ce s'a aprinsu intre Rusi'a si Turci'a, Dionisie a fostu amenintiatu de o mare primejdia. Pírítu la comand'a rusésca cá aru fi tinêndu relatiuni tainice cu comand'a ostirei turcesci, care ocupá positiuni strategice pe tiermulu românescu alu Dunarei, comand'a rusésca a cerutu dela guvernulu român, cá Dionisie sà fia destituitu din egumenatu si datu judecatiei, cá unu tradatoru. Dionisie, prevenitu la timpu de acésta urgia, trecù în tiér'a turcésca, unde urgi'a rusésca i-a atrasu simpatiile autoritatiloru turcesci si a fostu recomandat u Sultanului, care l'a onoratu cu o decoratiune a sa.*) Petrecêndu câtu-va timpu prin orasiile de pe malulu dreptu alu Dunarei, s'a dusu apoi la Constantinopole, unde a petrecutu pâna la desiertarea principatelor u de ostirile rusesci.

In tiéra in sa, in absinti'a lui Dionisie, elu fu datu in judecata bisericésca, dupa cererea comandai rusesci. Mitropolitulu Nifonu erá pusu intru o positiune grea: sà condamne pe Dionisie ori sà-lu achite? Amêndoue aceste alternative aru fi provocatu nemultiamiri asupra-i, ori din partea curtiei suzerane, ori din partea celei protectóre. Mitropolitulu gasi unu espedientu, prin care se achitá usioru de acésta incurcatura politica. Elu declará, cá, dupa canóne, nu póte judecá pe Dionisie, fiindu-cá acel'a nu apartíne clerului bisericeii sale, ci la clerulu bisericeii Moldovei, de unde venise in Munteni'a. Prin urmare mitropolitulu Moldovei este in dreptu a-lu judecá. Elu ce póte face in acestu casu este numai a-lu destitui din egumenatulu dela monastirea Sadov'a si a-lu inlocui cu altulu. S'a otarítu dar', cá când Dionisie se va ivi iarasi in Munteni'a, guvernulu se-lu trimita cu escorta pâna la Focsiani si de acolo sà-lu tréca in Moldov'a. Acésta otarítre bisericésca s'a comunicatu guvernului si s'au luat mesuri pentru esecutarea ei la timpu.

*) Decoratiunea acésta, in inventariulu facutu de tribunalulu despre averea lui Dionisie, este pretiuita cu 100 lei noi.

Când Dionisie a venitu in tiéra, elu fu pusu in carutia de posta si cu escorta dusu pâna la Focsiani, si lasatu se se duca in Moldov'a. Elu se duse la Iasi, se infatisié mitropolitulu Sofronie, bolnavu de superare si de ostenéla.

Mitropolitulu 'lu rëndui sà se duca la spitalulu monastirei Némtilui, ce se afla in tégulu Némtilui, si dà acolo ordinu, cá sà-lu caute cu tóta ingrijirea pâna la insanatosire.

Dionisie avea prietini si in Moldov'a, si anume intre persónele cele mai influente, pe lâng a Domnitorulu Grigorie Ghic'a, precumu: C. Negri, Grigorie Cuza si altii.

Ei l'au recomandat u Domnitorului, cá pe o persóna capabila si cá mare patriotu român, cadiutu jertfa intrigiloru politice esterióre si au midiulocitu pentru dënsulu a i se dá vre-o functiune bisericésca. Domnitorulu Ghic'a a insarcinat u Dimitrie Raletu, ministrulu de culte, cá sà gasésca o positiune onorabila pentru archimandritulu Dionisie. Privirile patriotiloru amici ai lui Dionisie s'au indreptatu la monastirea Némtilui, cea mai insemnata chinovia din tóta Români'a pentru trecutul ei istoricu, pentru averile sale si pentru numarul celu mare alu monachiloru petrecatori acolo — pâna la 600.

Acésta monastire, dupa mórtea staretii Neonilu, tēmplata la anulu 1853, ísi alesese staretiu, dupa regulele sale, pe unulu dintre calugarii sei, anume pe duchovniculu Natanailu. Acést'a, de si erá de origine rusu, inse era venitu acolo din tineretie si calugaritu acolo, unde si petrecuse pâna la betrânetie; elu se bucurá de o stima generala si erá duchovnicu la multe familii boeresci ale tiarei. In resbelulu ruso-turcu din urma, Natanailu facuse si elu, cá si alti predecesori ai sei, — charazise óre-cari provisiuni ostriloru rusesci.

Purtarea Rusiei cu tierile române in resbelulu acést'a, adeva amanetarea lor, care ascundea tendinti'a deplinei lor u cuceriri, a desteptatu in patriotii români o mare ura asupr'a protectoratului rusescu si a totu ce erá rusu si rusescu.

Bietulu betrânu, Natanailu, staretulu monastirei Némtilui, fu hazazelulu pecatelor u politiceii rusesci in principate. Elu fu destituitu, si nu târdiu dupa aceea murí de intristare, la mitoculu monastirei de pe mosi'a Ocea, lâng a tégulu Némtilui. Destituirea acestui staretiu, a causatu nemultiamire atât u mitropolitulu Sofronie cât u soborulu monastirei. Candidatulu la staretia vacanta erá deja otarítu de guvern u archimandritulu Dionisie.

Dupa rënduelile monastiresci ab-antiquo, basate pe canóne si sanctionate prin usu si prin chrisóve domnesci, staretulu se alege de soboru si dintre membrii soborulu. Alesulu apoi se supune la aprobarea mitropolitulu, care, la rëndulu seu, cere aprobarea Domnésca. De aceea Dionisie, cá candidatulu propusu de guvern u la staretia monastirei Némtilui, a intimpinatu greutati neinvincibile. Mitropolitulu Sofronie, când u s'a propusu candidatur'a lui Dionisie la staretia, a refusat u absolutu, referindu-se la canóne si la asiementulu monastirescu. Tóte staruintiele guvernulu pe lâng a mitropolitulu, au remasu zadarnice. Mitropolitulu a declarat u, cá aru primí mai lesne candidatur'a lui Dionisie la o episcopia (episcopi'a Românului erá vacanta), de cât u la staretia monastirei Némtilui; guvernulu iarasi din partea sa,

nevoindu a cede, mitropolitulu s'a abtinutu dela ori-ce participare la acestu actu, lasându pe guvernul să faca ce voiesce.

In monastirea Némțiului, vestea despre noul candidat de staretia si despre impunerea lui prin guvernul, a consternatu totu soborulul, care privi cu adâncă mâhnire, calcarea vechiloru asiediaminte monastiresci. Au trebuitu insa toti să-si ascunda durerea si să se supue vointiei domnesci.

In primavér'a anului 1855, archimandritulu Dionisie fu instalatu in staretia monastirei Némțiului si Secului de logofetulu George Sturza, delegatu inadinsu pentru acést'a, de Domnitorulu Grigorie Ghic'a, si fara nici participare din partea autoritatiei bisericesci. Éta alocutiunea logofetului Sturz'a catre soborulul monastirei:

„Cuviosi parinti! Prea Inaltulu nostru Domnu, intru neadormit'a sa ingrijire pentru binele obstescu, ér' mai alesu pentru binele locasiuriloru dumnediesci, insufletitu de adênc'a religiozitate, de care a datu atâtea stralucite dovedi, a gasitu de cuviintia a pune in fruntea acestei sante monastiri pe unu barbatu, ale caruia insusiri inchizesluescu implinirea mântuitoriloru doriri ale Mariei Sale.

Barbatulu acest'a este Prea Cuviosi'a sa parintele archimandritulu Dionisie, ale caruia cunoscintie si virtuti suntu obstesce pretiuite si a caruia viétia a fostu unu siru lungu de stradaniu pentru luminarea némului nostru, pentru intarirea credintiei si pentru inavutirea literaturii bisericesci cu cele mai frumoase scrieri. Numai dela unu asemenea barbatu se póte astepta infflorirea acestoru monastiri, intemeerea credintiei, latirea cunoscintieloru, imbnatatarea clerului si renascerea morala a intregii tieri. Imbratisiati-lu dar', imbratisiati-lu cu caldura, si ajutati-lu intru implinirea frumoasei, dar' grelei si spinósei sale chiamari. Dati-i ascultarea cuvenita, care este cea mai neaperata conditiune a vietiei monachice. Scutiti-lu de superariile, cari de atâtea ori au turburatu liniscea acestui sântu locasiu si au amaritu viétia celoru mai din nainte staretii. Aratati-ve vrednici de înalt'a bunavointia a prea bunului nostru Domnitoru, pentru care infflorirea numiteloru monastiri va fi cea mai frumoasa resplatare a nenumeratelu sale bine-faceri catre ele.“

Apoi delegatul Domnitorului adresându-se catre Dionisie, i dice: „Prea Cuvioase parinte archimandrite Dionisie! Primesce acésta numerósa turma sufletésca, pe care parintésca ingrijire a Domnitorului 'ti incredintiéza prin mine: fii ei pastoru bunu, pastoru blându si duiosu si o condú pe calea adeverului, a luminei si a mântuirei, spre multiamirea religiosului nostru Domnitoru, spre bucuria si folosulu intregii tieri si spre laud'a lui Dumnezeu!“

Archimandritulu Dionisie tine la acésta ocaziune o cuvântare, adresata marelui logofetu Sturz'a si altoru boeri presinti, precumu si calugariloru monastirei.

In exordu spune, că ómenii ordinari, moru fara a lasa urma de existintia lor pe pamântu; dar' ómenii mari facu epoca cu viétia lor. Ferice de natiunile caror'a Dumnedieu le trimite nisce asemenea ómeni. De aceea acést'a trebuie se céra natiunile dela Provedintia prin rugaciunile lor. Natiunea romána, martira de atâtea secole, mai virtosu trebuie să faca asemenea rugaciuni la Dumnedieu. Lauda apoi pe Domnitorulu Ghic'a, pentru multele bine-faceri cu care a in-

zestratu tier'a, si că acum voiesce a intinde bine-facerile sale si asupr'a monastirei Némțiului. Vorbesce despre scopulu, cu care bunii crestini au fundatu monastirile, spre a fi asilu si limanu celoru necajiti si obositi, scóle de moralu si de pietate. Că monachismulu nu trebuie a se margini numai in practicele traditionale, ci in fapte folositoare societatii. Devis'a monachului trebuie să fia: róga-te si lucréza.“ Asiá doresce Domnitorulu să fia monastirea Némțiului. Declara că primesce sarcin'a staretiei, cu tóte marile ei greutati, dar' spera in ajutoriulu lui Dumnedieu, spre a puté implini dorintia Domnitoriului, care este obstésca, impartasita chiar si de parintii cei bine-gânditori.

Adresându-se catre calugari, le spune despre sine: „Parintiloru si fratiloru! Este multu timpu de când lipsescu din acestu sântu locasiu, unde mi-amu tunsu perulu, la picioarele acestui altariu. Dorintia invetiaturei m'a facutu să esu de aici. — O! daca in timpulu acel'a aru fi fostu aici o scóla câtu de mica, negresitu ca mi-asi fi petrecutu viétia aceea, si de câte osteneli, de câte suferintie, nu asi fi scapatu! Dar' cugetulu nu me mustra, căci nu mi-amu perdutu timpulu in zadaru, n'amu adusu defaimare acestui chinoviu, fiindu-că amu slujitu cu credintia si cu zelu natiunei române, care a sciutu să pretiuésca ostenelile mele, pentru binele careia amu suferitu de multe ori dar' mán'a Proniei nu m'a parasitu niciodata. Si suntu plinu de incredintiare, că degetulu Domnului, care m'a aperatu totu-d'aun'a si m'a aretatu stapánitorului acestei tieri, me va apera si de acumu inainte.“

Apoi spune calugariloru scopulu ce trebuie să urmáresca petrecatorii in acésta monastire: mântuirea sufletésca prin paz'a porunciloru lui Dumnedieu si prin viétia neprihanita. Cei ce nu vinu aici pentru acestu scopu, aceia suntu ipocriti, cari, sub masc'a religiunei, ascundu alte interesuri personale, si cu câtu numerulu acestor'a va fi mai mare, cu atât'a se va face mai mare scandalu si vatamare societatiei. Aréta mai departe, că societatea a inzestratu cu multa darnicia acésta monastire cu bunuri materiale; spre resplatare trebuie a i se da bunurile duhovnicesci. Face apelu la toti cei iubitori de bine, să se adune imprejurulu lui, fagaduindu-le ingrijirea si ajutoriulu seu la trebuintiele lor duhovnicesci si materiale.

Acum archimandritulu Dionisie érá staretiu alu monastirei Némțiului si Secului. Guvernulu lui Voda Ghic'a, basatu pe marea bogatia aparinta a acestoru monastiri, si daduse unu crisovu pentru infintiarea acolo de institute de invetiamentu pe o intindere mare, precum: unu seminaru pentru instruirea calugariloru tineri, unu liceu cu 8 clase, o scóla de agricultura, de pomologia, etc. Monastirea avea in adeveru multe mosii, insa o mare parte din ele produceau puçinu, din cauza că ele se luau in arênda cu pretiuri mici de catre unii din boeri sau de favoriti boeresci si dómnesci. Cu modulu acest'a, veniturile abia ajungeau pentru intretinerea monastiriloru cu dependentile lor, cu institutiunile si fabricele monastiresci; cu spitalulu si cu scóla din tégulu Némțiului. Cându Statulu a luat administratiunea averiloru monastiresci, in anulu 1859, ministeriulu, in lips'a de banci ce suferia, credea că va gasi la monastirea Némțiului bani gat'a, celu puçinu unu milionu; dar' n'a gasitu de câtu vr'o

câte-va sute de lei, si la celu d'ântăiu budgetu ce s'a facutu pentru monastire, abia au ajunsu tôte veniturile monastirei spre intretinerea ei si a institutiunilor pendinte, in cătu guvernulu, in anii urmatori, cá sà pòta avé si elu vre-unu profitu din acele venituri, a totu redusu budgetulu monastirei până la ridicolu, suprimându si apoi reducându chiar si salariulu staretelui până la 100 lei pe luna.

Dionisie n'a pututu face in monastirea Némtiului nimic'a alt'a din cele proiectate si inchipuite de guvernulu, de cătu seminariulu pentru monachi. Seminariulu fu asediatu in localulu tipografiei. Profesori fura numiti: Ieromonachulu Genadie, adusu pentru acést'a din Banatu*) si trei dintre elevii ce seversisera cursulu in seminarulu din Socol'a si imbracase schima monachicésca. Insa acestu seminarulu n'a avutu durata lunga. Departatu dela centru si lipsitu de priveghiarea cărmuirei, a datu ocaziune la multe desordine, si dupa vre-o patru ani de existintia, fu desfiintiatu de guvernulu, dupa ce administratiunea averiloru monastiresci a trecutulu la ministerulu de culte si instructiune publica.

Dionisie a facutu óre cari imbunatatiri la tipografi'a monastirei, procurându litere moderne, pe lănga acele vechi bisericesci cirilice si tiparindu câte-va carti. De asemenea a modificatu si unele constructiuni din interiorulu monastirei. Stareti'a lui Dionisie a fostu scurta. Elu nu erá siguru pe positiunea sa. Soborulu nu-lu iubia. Mitropolitulu curmase cu dănsulu si cu monastirea ori-ce comunicatiune oficiala.

Intre acestea, in anulu 1856 se sfărsi terminulu de 7 ani alu cărmuirei Domniloru romăni, pusi dupa conventiunea dela Balt'a-Limanu. Grigorie Ghic'a a trebuitu se parasésca Domni'a si tiér'a. Éra in loculu lui Pórt'a a numitu caimacamu pe Teodoru Balsiu, până la definitiv'a otaríre a puteriloru Europei despre sórt'a principatelor. In tíera se incepusera luptele politice pentru unirea principatelor romăne.

Sórt'a lui Dionisie acum a devenitu periculósa de totu. Prietenii lui Dionisie erau toti unionisti, prin urmare in disgrati'a guvernului, care erá antiunionistu.

Calugarii, cari până acum suferise in tacere impunerea staretiei lui Dionise, au protestatu la mitropolitulu pentru calcarea asiediamintelor monastiresci, privitóre la stareti'a monastirei, au ponegritu administratiunea lui Dionisie si au cerutu la mitropolitulu revenirea la ordinea cea vechia monastirésca, de a se alege stareteliulu din soboru si prin soboru. Mitropolitulu, dupa intielegerea avuta cu caimacamulu, a trimisu mai antăiu o comisiune la monastire, si primindu dela ea unu raportu defavorabilu pentru positiunea lui Dionisie, l'a destuitu si a poruncitu sà se faca alegere de staretie dupa asiediemintele monastiresci, ceea-ce s'a si facutu, alegėndu-se la staretia duhovniculu Gerasimu. Acést'a a urmatu in 1856, lun'a Iuliu. Stareti'a lui Dionisie la Némtiulu a duratu asiá dar' unu anu si câte-va luni.

Cātu de nesuferita a fostu pentru soborulu monastirei Némtiului stareti'a lui Dionisie, se pòte vedea din istori'a acelei monastiri, scrisa acolo si publicata in anulu 1857, in

*) Genadie, dupa desfiintiarea seminarului din monastirea Némtiului fu numitu profesoru de limb'a latina la seminarulu din Romanu. De acolo permutatu cá directoru si profesoru la seminarulu din Bucuresci. La mórte a daruitu bibliotec'a sa Academiei.

tipografi'a monastirei. Ajungėndu cu biografiile staretiloru până la Dionisie, nici macaru nu se pomenesce numele lui, ci vorbindu de departarea din staretia a staretelui Natanail la 1855, Februariu 24, continuà asiá: „Cele ce s'au lucratu de atuncea si până la 1856, Iuliu 19, pentru aceste sânté monastiri, noi, cá cele ce nici-cum nu au privitu spre intarirea si folosulu soborului, si cá cele ce bine suntu cunoscute de inalt'a ocărmuire politicésca si bisericésca, amu socotitu a fi de prisosu se se mai istorisésca aici. Insa, de si certăndu ne-a certatu Domnulu, dar' mortii nu ne-au datu, pentru cá prin mil'a si intielépt'a punere la cale a inaltului guvernulu si a prea sântitului mitropolitu, impreuna si a iubitoriloru de Dumnedieu archierei ai tiei, cari pururea se silescu pentru binele si intemeerea iubitei patrii, s'a trimisu aici la fati'a locului o inalta comisiune politicésca si bisericésca, in care fórte cu luare aminte si cu fric'a lui Dumnedieu lucrăndu cinstitele fetie, cari au fostu rėnduite si cunoscėndu nevinovati'a soborului, s'a otarítu de catre inaltulu guvernulu si de catre prea sântitululu mitropolitu cá insusi soborulu sà-si aléga povetiitoru, dupa asiediemėntulu monastirei. Si asiá sobornicesce s'a alesu si s'a pusu staretie parintele Gerasimu, la 1856. Septembrie 1.“ (Ist. m. N. si S. f. 9. 1857.)

Dionisie, sdruncinatu moralicesce si lasatu pe drumuri, se retrase in Iasi, unde prietini lui 'lu primira cu multa compatimire la sórt'a lui. Elu erá bine vediatu de toti unistii, dar' pe atăt'a de reu vediatu de antiunisti si mai cu séma de N. Istrati, capeteni'a antiunistiloru, care pe atunci erá factotum in Moldov'a. In acést'a positiune a petrecutu Dionisie până la 1859, dupa alegerea Domnitorului Alexandru Cuz'a la Domni'a intréga a Romăniei.

In retragerea sa dela Iasi, Dionisie iarasi s'a ocupatu cu literatur'a si cu tiparirea de carti. Mai antăiu a publicatu o colectiune de acte, spre a justificá stareti'a si administratiunea sa dela monastirea Némtiului. Brosiur'a acést'a s'a tiparitu in tipografi'a Buciumului romănu din Iasi.

Spre a intimpina acusatuniile, ce i se aduceau de unii, cá elu aru fi dusmanulu monachismului, cá in monastirea Némtiului aru fi tinsu la desfiintiarea calugariei, elu, in anulu 1858, a publicatu, in aceeași tipografia, o brosiura de 104 pagine, 8º, intitulata: „Manualulu adeveratului religiosu, povetiitorulu sufletelor pe calea mântuirei.“ Lucrarea acést'a este dedicata mitropolitului Sofronie alu Moldaviei.

In dedicatiune, Dionisie spune, cá la scrierea acestei carti a avutu de povetiitoriu asiediemintele monachicesci ale st. Vasile celu mare, cumu si alte scrieri ale sântiloru parinti. Intrėns'a se arėta, cari suntu vitiele, de cari trebuie sà se pazésca unu monachu, cumu si virtutile, ce se cuvine se urmeze.“ Materi'a este impartita in 8 capitole, cari tóte dau regule si povetiiri, dupa cari trebuie sà se formeze conduit'a si traiulu unui bunu calugaru. Dupa aceea se insira 50 de „principii generale de intielepciune“ ale unui intieleptu. Dionisie nu numesce pe acestu intieleptu, dar' spune in prefatia numai atăt'a, cá acelu intieleptu a fostu unulu dintre „barbatii cei mari ai vécului trecutulu.“ La urma se arėta virtutile, in numeru de 13, pre cari trebuie sà le agonisésca unu calugaru anume: *infrenarea, tacerea, orănduél'a, otarírea, iconomi'a, munc'a, sinceritatea, dreptatea, cumpetatea, curati'a,*

pacea sufletului, viéti'a curata, umilinti'a, ascultarea. Cartea este precesă de o precuventare, adresată chinoviuului monastirei Némtiuului și Seculu și tinerilor ce invétia în seminariu, recomandându-le această carte. În acea precuventare Dionisie spune mai întâiu, că în monastirea Némtiuului au fost barbati mari luminatori, cari erau laud'a și povetiitorii calugarilor, apoi continuă asiá: „Eu, fratele lor și alu vostru, departatu dintre voi prin intriga, calomnia și reutate, amu socotitu de a mea datoría, a lucrá ceva pentru mângarea, folosulu și intarirea vóstra și a mea.“

Din anuntiu publicatu pe copert'a dela urma a acestei brosiuri se vede, că Dionisie lucrá la o carte istorica, „despre monachismu“; care avea să cuprinda urmatórele obiecte:

„Inceputulu vietiei ascetice (pustnice) și a monastirilor.

Monastirile în orientu (resaritu).

Monastirile în occidentu (apusu).

Surorile charitatiei și alte asiedieminte de acestu felu.

Monastirile din tierile române.

Scopulu lor și starea de acumu.

Dionisie, în acelu anuntiu, face apelu la „iubitorii de binele comunu, cari voru avea documinte istorice, atingatóre de această scriere,“ rugându-i că să i le comunice.

Pe atunci esise în publicitate o scriere a dómnei Dora d'Istria în limb'a franceza, tratându despre institutiunile monachicesci dela Resaritu și dela Apusu. Se vede că Dionisie planuise a o traduce în românesce, adaogându la ea notiuni despre monastirile române, și privirile sale asupr'a lor. Planulu acest'a însă nu s'a realizatu, nici a esitu la lumina o asemenea carte.

(Va urmá)

Adausu de notitie bibliografice din seclulu XVII și XVIII.

Rdsm. d. Timoteiu Cipariu amintesce în Acte și fragmente p. 12. de „Breviarium anno 1696 Cibinii impressum“ dedicatu lui *Teoflu* metropolitulu Albei-Iulie; despre acelu vorbindu apoi în analecte spunea că nu l'ar fi vediu. De aci se putea presupune că cartea se fia rara, înse dupace neobositulu Dim. Jarcu în bibliografi'a chronologica rom. (ed. 1873) pag. 7. anulu 1696 dice, că ciaslovulu acelu s'ar aflá în bibliotec'a seminarului din Blasiu, și d. T. Cipariu în Principia de limba ed. 1866 d. 118 litt. CC. arata mai târziu, că ar posiedea unu exemplariu contimpuranu cu cartea de sub întrebare, presupunerea despre raritatea cãrtiei se vede caduuta; stá mai multu resolvirea acelei alternative: că óre tiparitu-s'a acestu ciaslovu aievea și la Alb'a-Iuli'a și la Sibiiu, ori dóra la Sebesiu, și că óre avut'a doue editiuni, precum se sustiene.“

În cãrtile din bibliotec'a mea privata se afla atare carte, care s'ar pãrea a fi ciaslovulu de sub întrebare, și examinarea ei ne-ar putea aduce cu unu pasiu mai aprópe, sau eventualu chiaru în starea de a putea resolví întrebarea, nu cumva din nenorocire i-ar lipsí dinpreuna

cu alte 4. folie dela începutu și foli'a titularia, că și din multe alte cãrti românesce; dar' fiindu-cà acest'a lipsesce, deductiunile ne cauta se le basamu pre alte momente. În exemplariulu nostru mai lipsescu și dela capetu câte-va foi. Textulu rogatiuniloru se continua până la pag. 244. Partea acelu terminata cu rogatiunile de diminéti'a e legata prin cuvintele tipografiloru cu partea urmatória — *Sinacsariulu*, carele încependu cu 1 Septemvre și conținendu și cãntarile serbatoriloru (pesne, troparie, condace, marirea și acum) în serie chronologica se continua până la pag. 328. Deci se estinde dela 4—328 fol. paginate. Formatulu cãrtiei e octavu micu, pre diumetate că molitvelniculu popei Ioanu din Vintiu tiparitu pre timpulu tipografulu G. Chiriacu la anulu 1689 sub metropolitulu Barlaamu.

În textulu tiparitu cu negru literele initiali și rubricile — tipiculu — sunt că și în molitvelnicu cu rosii, variéza înse în cãtuva dela pag. 212—244 rogatiunile dela prea s. cuminecatura; cele de sér'a și diminéti'a nu au litere initiali rosie. Altcum totu textulu de pre pagine e cuprinsu în cadru cu cirade pre margine, care comparatu cu cadratur'a interna de pre foli'a titulu a molitvelniculu, ne-ar face se deducemu că s'a tiparitu în tipografi'a metropoliei din Alb'a-Iuli'a. Literele la parere se vedu a fi mai mici de cãtu în molitvelnicu. Cuvintele tipografiloru înca militéza pre lângá Alb'a-Iuli'a, fiindu mai totu acele, cari și în molitvelnicu, numai cãtu sub numele lui G. Chiriacu e tiparitu și numele lui Avramu archidiaconulu. Pentru comparare le reproducemu aci din amendoue cãrtile:

In molitvelnicu:

„Slava și lauda lui Dumnezeu unuia în (troi)tiá îi damu: carele bine au voitu dev ... dupa începutu și sferitul cãrtii acesteia, ce se dice molitvelnicu. Éra pe tine pravoslavnice cetitoriule cu umilintia te rogamu, ca... vei aflá nescare gresiuri în lucrulu ... alu nostru, alu tipografieii, se nu blastemi, ci cu blandetia îndreptéza și plinesce, că și noi suntemu ómeni ace.... (nepo)tintie tienuti de slab'a fire.... nice unu omu a remané fára..... éra te rogamu pravoslavnice cetit(oriu) iérta, că și tu se dobândesci iert(atiune dela) Domnulu nostru Is. Chr. alu cãrui'a... mila și noi ne rogamu se fia cu tine p(ururea).“

„Chiriacu G. i tipogr. mol.“

(cu cirilice:)

Ки́риакъ Г. и Типогр. мѡл.

In ciaslovu:

„Pre tine pravoslavnice cetitoriule cu umilintia te rogamu, unde vei aflá nescare gresiuri în lucrulu acest'a alu nostru, în slove, în cuvinte, se nu blastemi, ci cu blandetia îndreptéza: și plinesce, se va pre cãtu amu potutu cu nevointia amu lucratu, și pre cum amu aflatu în isvodu, asiá amu datu și în tipariu: Ce te rugamu iérta, că și tu se dobândesci iertatiunea dela Domnulu nostru Is. Chr. alu cãrui'a daru și mila și noi ilu rogamu se fia cu tine pururea.“

Iubitori de ostenéla:

Popa Chiriacu G. i. tip. și Avraam Archidiacon.

(cu cirilice:)

Попа Ки́риакъ Г. и Твр. ши
Авраамъ Архідиакъ.

In câtu pentru limba observamu, că rogatiunile, mai alesu psalmii sunt tipariti dupa versiuni diferite. Puține citate in alaturare din ambe cărțile voru aretá evidentu diferinti'a cea mare in acelesi viersuri:

Din molitvelnicu:

Din ciaslovu:

Starea I.

„Fía mil'a ta cá se me mangaié dupa cuventul teu pre robulu teu.“

„Se vía spre mine indurarile tale, si voiu vía: cá legea ta invetiatura mie este.“

„Faca-se mil'a ta cá se me mangaié pre mine dupa cuventarea ta robului teu.“

„Vía mie indurarile tale si voiu traí, căci legea ta cugetulu meu este.“

Starea II.

„Asteptara-me pre mine peccatosii se me pierdia, marturierele tale socotii.“

„Atóta sfêrsirea vediui sfêrsitul, lata-i porunca ta fórte.“

„Mai vêtosu de toti invetiatorii miei intielegu, cá marturierele tale invetiatura mie sunt.“

„Pre mine ingaduiara peccatosii cá se me pierdia, marturierele tale precepui.“

„Atota sevêrsirea vediui marginea, larga-i porunc'a ta fórte.“

„Mai multu decâtu toti ceia ce me invetia pre mine precepui, căci marturierele tale cugetulu meu este.“

Starea III.

„Pasii miei indirépta dupa cuventulu teu, cá se nu domnesca spre mine nici o strembatate.“

„Topi-me pre mine dorirea ta, pentrucá uitara pismasii miei cuventulu teu.“

„Pasii miei indireptéza dupa cuventulu teu, si se nu me stapanésca tóta fâradelegea.“

„Topitu-m'au revnirea ta, căci uitara cuventele tale vrasmasii miei.“

Cu totulu contrariulu se vede in tecstulu unor'a din celelalte rogaciuni si cântari ale acestoru doue cărți, de óre-ce in cuvinte si formele lorú cá si in topica si ortografia, cu rare esceptiuni convinu si sunt dupa aceeași versiune. Asiá de comparamu canonulu invierei (dela Pasci) abiá se observa diferintia in unu locu doue. Totu asiá si in formele de timpu la vorbe — mai tóte convinu, fiindu usitate perfecte simple si formele întórse alu futurului. In ortografia inca nu ocura diferintia, de câtu in rare locuri la formarea genitivului sing. articulatu in numele de I. declinatiune.

Un'a ce insemnamu despre acestu ciaslovu, cá si despre alte cărți vechie romanesci este, cá de si ocuro in elu unele cuvinte mai alesu slavóne, ce sunt de a se lapedá fâra scrupulu, se afla totusi, afara de formele perfecteloru simple la verbe, cari si altcum ar fi de doritu cá éراسi sè se generalizeze, precum de exemplu se afla in muntii Abrudului, se afla, dicemu, cuvinte cu multu mai curate si de elegancia, pre cari scrietorii mai târdfi din seclulu alu XVIII si XIX nu le-au luat in consideratiune, ci le-au mai convenitu a le inlocuí cu altele rele si straine. Asiá déca luamu de exemplu orologieriulu celu mare cu litere din 1835 (in Blasiu), aflamu cá in psalmulu de inceputu dela *inseratu* (CIII) cuventulu *rostu* din ciaslovu, e inlocuitu cu *gura*, cuventulu *vestmentu*

cu *haina*, éra in psalmulu CXLI *sufletu* inlocuitu prin *duchu*, *vina* prin *viclesingru*, *limbele* suplenitu prin *némuri*.

Credemu cá nu ni se va imputá, déca ne permitemu a spune modest'a parere, care nu este numai a nóstra, chiaru acumu, cându se lucra la transcrierea cu litere latine si corectarea cărtiloru bisericesci, cá aru fi de doritu, cá pre lângá compararea cu textulu originale alu limbei grecesci, sé nu se arunce la o parte nici editiunile vechi, in cari aflamu unele cuvinte, de si esite din usulu comunu, dar' nu de máí puținu pretiu decâtu neologismii, ce se încérca a se víri in limba.

Ne-amu permisú acésta digresiune, fâra cá se damu ansa la susceptibilitati, din simpl'a convingere, cá dupa ce vedemu cumcá si romanii din alte pârti au inceputu a-si desvoltá activitatea pre terenulu corecturei si alu transcrierei cărtiloru bisericesci, si precum se vede cu reserve, care diferu de ale nóstre, de sí in unele dogme esite diferinti'a, in interesulu comunu nu este consultu a ne abate cu limb'a. Remanerea in aprópe in totu casulu va fi mai probabile, déca ferindu-ne de innoiri incunguirabili, unde e posibilu ne vomu luá recursulu la editiunile vechi, in cari betranii ne-au depusu unu tesauru, ce de si nu s'ar para a avea lustrulu modernitatiei, este maretiu, este propriu alu nostru, si ar fi dauna nespusa, déca l'amu lasá se zaca ascunsu in velulu trecutului pre paginile cărtiloru vechi, cá si intr'unu mormentu, de unde cu asta ocaziune 'lu mai putemu chiamá la viétia, pâna nu'si pierde tipulu si frumuseti'a. Acést'a o intielegemu in genere despre cele mai multe editiuni vechi, pentrucá mai in fia-care se póte aflá ceva utile si acceptabile. Numai unu exemplu: cuventulu *taina* in prefatiunea molitevnicului popei Ioanu din Vintiu e suplinitu prin cuventulu *sacramentu* — de si cu terminatiunea latina (*sacramentumuri*), éra in catechismulu lui G. G. Sincai (din 1783 Blasiu) cu *misteriu*. Din acestea ori care e mai acceptabile decâtu tain'a.

Se revenimu la cartea nóstra!

Din cele atinse despre dens'a se vede apriatu cá:

1. Ciaslovulu nostru e un'a din editiunile mentionate de d. Tim. Cipariu in Principia de limba p. 118 lit. CC. si ca pop'a Chiriacu a fostu tipografulu.

2. Fačia de cuventulu inainte cátra metropolitulu *Teofilu* si fačia de prefatiunea lunga a tipografului nu suntem in stare a afirmá nimic'a positivu, de óre-ce, cum aretasemu, 'i lipsescu foliele dinainte; din care cauza nici locul tiparirii nu se póte aretá fâra de a'lu fi comparatu cu unu exemplariu întregu.

3. Se presupunemu inse cá s'ar fi tiparitu la Alb'a-Iuli'a, ne face impregiurarea, cá:

a) ram'a cuadrata de pre marginile pagineloru convine cu cuadratur'a interna de pre foli'a titulu a molitevnicului;

b) cá versiunea, afara de psalmi este un'a in rogatiunile si cantarile ce convinu;

c) cá cuvintele tipografiloru din ciaslovu in unele convinu cu cele din molitevnicu.

Probabilitatea se vede asiá dara a militá pre lângá Alb'a-Iuli'a si inca pre lângá acea editiune, carea dupa rrvds. d. Cipariu are prefatiunea cea lunga cu 3 folie nepaginate si 332 paginate. Aceea ce se póte opune acestei pareri este inse, cá pop'a Chiriacu la d. Cipariu e citatu in silab'a prima cu ν cirilicu, care corespunde la y séu la v grecescu (Κυριακ), precum se afla si in molitevnicu; éra in ciaslovulu nostru cu η grecescu (Κηριακ) si in estu din urma sub numele popei Chiriacu stá tiparitu si Avraamu archidiaconulu.

Acestea impregiurari ne punu in stare de a putea face distingere, cá óre acestu ciaslovu este anume un'a, si care din editiunile amintite de d. Tim. Cipariu.

II.

A dou'a carte de interesu literariu, ce o atingemu aci este unu liturgieriu manuscrisu in 4-u, din care asemenea lipsesce foli'a titulu. Se estinde pre 69 de folie nepaginate, scrise elegantu cu scrisóre cuadrata, slovele initiali si rubricile séu tipiculu cu rosiiu. Tecstulu se incepe cu rogatiunile dela *inseratu* si fara cá se fia pusu intregu *inseratulu* si *introitul* séu *manecarea*, urméza nemediocitu cele 12 rogatiuni dela *manecare*, — dupa aceste liturgi'a s-lui *Chrisostomu*, apoi a mar. *Vasilii*, lipsesce inse cea a presantiteloru si se termina cu deslegarile dela serbatori si cele de preste septemana. Din form'a esterna a cuprinsului reduce la manuscriptulu citatu de d. Cipariu in Principia de limba la pag. 115 lit Yy, cu acea diferentia, cá e curatu romanesce; literele initiali nu sunt aurite si la capetu nu se afla rogatiunile dela chirotonirea persóneloru bisericesci. Esclamatiiunile inca-su numai romanesce.

Cá se fia acestu manuscrisu transilvanu ori dóra din Romani'a, nu suntemu in stare a dechiará cu precisiune, decâtu numai pre câtu amu puté-o face pre temeiuulu celoru ce urméza. A precisá timpulu scrierei inca numai intru atât'a amu putea, in câtu permitu rezultatele compararei din respectulu limbei cu editiunile tiparite, si din alte puncte de vedere.

Ce merita a fi insemnatu dupa form'a externa este, cá icón'a prin care se intipuesce prepararea discosului (proscodi'a) reduce la cea din liturgieriu de Bucuresci tiparitu cu spesele lui *Daniele* metropolitulu Ungro-Vlachiei in dilele domnului Ioanu Nicolau Alexandru VV. la anulu 1728; de óre-ce atâtu in manuscriptu, câtu si in editiunea bucurescéna particéu'a prea curatei Vergure—cautandu din fatia e pusa de-a stâng'a din susu de particellele celoru 9 cete lângá inscriptiunea Christosu, pre cându in liturgiile nóstre conformu „*aprópe a statutu imperatés'a de-a drépt'a ta*“ stá de cea parte lângá cuventulu Iisusu. Asta impregiurare s'ar vedé a militá pentru Romani'a, déca in ecteni'a cea mare dela inceputulu liturgiei s-tului *Chrisostomu* nu ar obveni cuventulu „*imperatulu nostru*.“ Diferenti'a si altcum este mare intre cuvintele ecteniei din amendoue cártile, cáci in editiunea bucurescéna stá: „Pentru credintiosulu si iubitorulu de Christosu domnulu nostru si pentru tóta curtea

si ostasii lui“ etc., éra in manuscriptulu nostru: „Pentru credintiosulu si iubitorulu de Christosu imperatulu nostru si pentru tóta polat'a si voinicii lui“ etc. E probabilu asiá dara, cá si de s'ar fi descrisu acest'a de pre cutare exemplariu usitatu in Romani'a, a fostu destinatulu pentru usulu de dincóce de munti, cu tóte cá in alte locuri nu mai ocure cuventulu *imperatu, ci domnu*.

Déca-lu comparamu cu editiunile nóstre tiparite in-cépédu dela I-a editiune — pâna la a III-a ultima cu cirilice (1807), aflamu cá — fara de a cautá la slavonismii ce ocure in densulu — contine cuvinte atâtu dupa forma câtu si dupa romanitate mai acceptabile decâtu editiunile acestea. Se nu vorbimu despre editiunea IV-a mai recente, I-a cu litere latine, nici chiaru despre cea din 1807, care e cea mai latita la greco-catolici, ci numai despre cele doue editiuni de mai nainte, si despre aceste inca numai intr'un'a, pentrucá afara de un'a ne-insemnata diferentia, ambele convinu intru tóte.

Editiunea I-a se tiparise la anulu 1756 cu bine-cuventarea episcopului *Petru Pavelu* Aaronu prin tipografulu *Michailu Becskereki* in tipografi'a monastirei s. Treimi in *Blasiu*. In asta editiune prepararea *discosului* — intipuirea *agnelului* — nu se afla, e intrepusa inse intre cuvintele dela cuminecare si rogatiunea: „Dómne nu sum vrednicu“, la mandatulu episcopului, precum spune Sam. Clainu in istori'a despre inceputulu unirei in Acte si fragmente de Tim. Cipariu, pag. 110. Diferenti'a este puçina intre acést'a si a II-a editiune urmata la anulu 1775 totu la Blasiu in monastirea Bunei-Vestiri, cu bine-cuventarea celoru mai mari (pre atunci erá episcopu Gr. Maioru) aprobatu prin revisorulu cártiloru Ieronimu Kalnoki, carele nu scimu *quo titulo* se subscie — canonicu — inainte de fundarea capitulului catedrale prin nemoritoriulu I. Bobu, la a cáruu alegere de episcopu (a. 1783) se vede cá si Kalnoki capetase unu votu, déca nu cumva consiliarii episcopului purtara acestu titulu si mai nainte de I. Bobu. Cartea se diortosise prin ieromonachulu Germanu, fiindu tipografu Petru Popa-Vici *Râmnicenulu*. Diortositoriulu insusi spune, cá precum a aflatu in isvodulu de mai nainte, asiá a tiparitu si nu a schimbatu nimicu, decâtu cá a adausu la capetu rogatiunea pentru binecuventarea carnuriloru la pasci, éra despre icón'a agnelului, ce se afla pusa in asta (II-a) editiune, nu face amintire. Intr'altelu nu diferu, ci din cuventu in cuventu convinu ambele; de acea disemu, cá putemu vorbi intr'un'a despre ele.

Cumcá manuscriptulu nostru este mai vechiu decâtu I-a editiune, nici nu cade sub intrebare, si de óre-ce rogatiunea citata se introdusese numai sub episcopulu P. P. Aronu, nici nu póte servi de base de a afirmá, cá óre folositu a fostu acestu manuscriptu la greco-catolici, ori dóra la gr. orientali, ce altcum nici nu impórta din respectu limbisticu.

Cá se putemu conchide celu puçinu aprosimativu — in form'a sa — la timpulu cându a pututu sè se scria, se cere se facemu comparatiune in cuvinte si forme cu editiunile mai vechi ale liturgierului si ale altoru cárti

bisericesci. Din liturgieriu editiuni mai vechi tiparite nu ne stau la dispozițiune, decâtu cea *bucurescăna* din 1728 intréga, si érași fragmentulu din liturgi'a de *Iasi* tiparita la anulu 1679 produsu in *Analecte de T. Cipariu* p. 223—226. Diferinti'a între manuscriptu si editiunea *bucurescăna* este, că in locurile paralele ocuru cuvinte că si urmatóriele:

Manuscrisu.	Editiunea <i>bucurescăna</i> 1728.
Despuitoriu	Stapenu
suffetescu	duchovnicescu
omeni	norodu
oarece	orice
manule	mainile
judecarile	judecatile
faptele	fapturele
insufletire	suflare
pucinelu	pucintelu
imple	umple
frumsetia	podóba
barbati cruntati	barbatii sangiuiriloru.
sfentire	sfintienia
despuitoria	stapena
intratu	intrare
luptatoriu	pismasiu
apostolésca	apostolicésca
rostu.	gura.

Afara de acestea si altele mai insemnamu că particularitate dicerea din manuscriptu: „Christosu adeveratu Dumnedieulu nostru“, care in editiunea *bucurescăna* e: „Christosu adeveratulu Domnulu nostru“; form'a articolului lu (lui) in genit. substantiveloru de a II-a declinatie in unele locuri nu e legata de nume; cuventulu archangeli in manuscriptu dupa analogia cu limb'a greca e scrisu cu gg, éra in editiunea *bucurescăna* cu ng. Din punctu ortograficu considerandu manuscriptulu, e de insemnatu, că in cuvintele fem. de III. declinat. casurile drepte (N. ac.) sing. articulatu (că: pacea, lumea, starea, liniscea, curtea, stemperarea, impreunarea si alt. si adverbialu pururea), *ea* din fine in manuscriptu e cu litera cirilica *а* că si in liturgi'a de *Iasi* din 1679, éra in editiunea *bucurescăna* cu cirilic'a *ѣ*.

Deci fara de a cautá la impregiurarea, că manuscriptulu sè se fi usitatu pre timpulu cându — celu puçinu dincóce de munti — nu esistá liturgieriu tiparitu curatu romanesc, urméza că manuscriptulu se fia mai vechiu decâtu seclulu XVIII, respective mai nainte de de anulu 1728, si prin urmare productulu seclului XVII. Dreptu că limb'a din acestu manuscriptu se departa de cele de antáiu cărți romanesci tiparite in seclulu XVI, (vedi la Tim. Cipariu in *Analecte* pag. XIX lit. A—G), din care cauza nici nu ne-amu incumetá a dice, că aru fi dóra din acestu seclu, dar' cumcă póte se fia productulu seclului XVII si póte mai contimpuranu cu ciaslovulu si molitevniculul preatinsu de sub Barlaamu, ne facu se deducemu urmatóriele impregiurari, că:

1. De si din respectulu formeloru si mai alesu alu usitarei timpuriloru simple, cari nu prea obvinu in ma-

nuscriptu, s'aru vedé a fi productulu timpuriloru mai dincóce, totusi acésta impregiurare nu se pare a eschide scrierea lui in seclulu XVII ori inceputulu seclului XVIII; pentrucá stilulu liturgiei avendu forma de rogatiuni, nu prea admite form'a istorica si descriptiva, unde convine usulu timpuriloru simple. Parerea nóstra se vede a fi propitita si prin ecteni'a cea mare din liturgi'a *Iasiana* dela 1679 reprodusa in *Analecte* pag. 223—226. Deci timpulu, in care se póte pune scrierea acestui liturgieriu cu mare probabilitate, póte fi între anii 1675 si 1697, sau celu multu capetulu seclului XVII ori inceputulu seclului XVIII, si acést'a din motivulu că:

2. In asiediamintele metropolitulu *Sav'a* din 1675 punct. 1 se dice: „Cuventulu lui Dumnedieu sè se vestésca in limb'a nóstra romanesc, crestiniloru in biserica, si unde va trebui si va fi lipsa.“ 2. „Care cărți sunt scrise si scóse pe limb'a romanésca, sè se cetésca in biserica crestiniloru, si intru alte locuri, unde va fi lipsa. Vedi acte si fragmente T. Cipariu p. 145—146; éra in rînduele *soborului mare* totu din acelu anu, tinutu sub metropolitulu *Sav'a* la punct. 8, se dice apriatu: „Popii cari nu se nevoiescu cu roman'a, ci totu cu serbi'a; unii că aceia si loru facu — si de cătra Dumnedieu pedépsa si de cătra poporani uratiune si soborului scadere, — aceia cu unu cuventu sè se oprésca din popia.“ Vedi loc. cit. p. 149—150. Din acestea se vede, că reactiunea in contr'a limbii slavone éra inceputa inca pre la anulu 1675, dar' cumcă pre cătu se puté éra paralisata inca si pre la anulu 1698. Arata:

3. Instructiunea data lui *Athanasiu* de cătra patriarchulu *Ierosolimitanu*, carele la punct. 5 dice: „Trebuie archieri'a ta slujb'a bisericeii, adeca ochtoichulu, mineiele si alte cărți, ce se canta dominecile si serbatorile, si *slujb'a de tóte dilele*, se te nevoiescu cu deadinsulu sè se cetésca tóte pre limb'a slavonésca séu elinésca, éra nu romanesc séu intr'altu chipu.“ Cumcă paralisarea a pututu sè si aiba succesulu, credemu

4. si din impregiurarea, că in instrumentulu de transpozițiune*) luatulu de cătra protopopi dela metrop. *Sav'a Brancoviciu* la mandatulu lui Mich. Apafi in an. 1679 la punctu 8 „cărțile bisericesci“ de si ocuru că cărți românesci: psaltirea, testamentulu, pravil'a mare, unu prologu, evangeli'a romanésca, si apostolu romanesc, de liturgi'a romanésca nu este amintire. De aci se póte deduce, că déca nici in monastirea metropoliei, nici chiaru între cărțile metropolitulu nu se amintesc, cu atátu mai puçinu puté se esiste atare carte pre la bisericile de in afara. Insa

5. Canonulu 14 alu soborului din 1700 sept. 14 dice: „Popii se faca slusb'a cătu voru puté romanesc: evangeli'a si povestea se intieléga crestinii; ér' de nu va povesti in tóte domineci si in tóte serbatori, acél'a popa sà se globésca cu 12 florinti, ér' de nu va gândi la birsiagu, se fia lepadatu din preotia.“ V. Acte sinodale de I. Moldovanu P. 121 T. II Blasiu 1872.

*) Inventariu.

Acestea ne facu a conchide, cà liturgierulu nostru sà se fi scrisu intre anii 1675 si 1700 séu cu unu anu doi mai încóce, càci

6. a) la 1680 aflamu tiparita liturgi'a slavo-romànésca la *Bucuresci*.

b) la anulul 1697 liturgi'a tiparita romànésce la *Tèrgovisce*.

c) Cu un anu mai târdiu — 1698 — totu romànésce tiparita la Rîmnicu — déca cumva aceste dóue nu suntu dubie.

d) la anulul 1697 aparuse liturgi'a tiparita la *Iasi*, si

e) mai înainte de acésta liturgi'a citata mai susu a metropolitului Moldaviei Dositeiu, despre ale carui traduceri Radu Tempea in „Cuvèntu înainte“ la gramatic'a rom. din 1797 (Sibiu) dice cà „mai multu suntu intogmite intru asemenarea originalului limbei nóstre, decâtu celelalte càrti bisericesci“ s. a.

Necesitatea de a se fi scrisu acestu liturgeriu se póte presupune cu multu dreptu intre anii 1675 si 1700, de óre-ce, — precumu atinsemu, in un'a din ectenie ocure cuvèntulu „*imperatu*“, ce înainte de timpulu, când Transilvani'a vení sub imperatulu Austriei nu aru fi potutu sà se vire in textu; dreptu-ce si in editiunile de mai nainte, de exemplu in molitevniculu lui Barlaamu sta „*craiu*“ nu imperatoru. Scrierea mai târdie a acestui liturgieriu se pare a o face de prisosu esistentia esemplarielor tiparite de dincolo de munti.

(Va urmá.)

Abecedariu romanescu din seclulu XVII.

In dilele aceste dedemu in bibliotec'a „Museului transilvanu“, dupa binevoitórea indegetare a dlui bibliotecariu alu numitului museu, Dr. Carolu Szabó, preste unu abecedariu romanescu tiparitu pre la finele seclului XVII. Nu ne aducemu aminte, cá cestiunat'a carte didactica se fia fostu pàna acumu óre-undev'a mentiuata si descrisa. Celu puçinu nu se memorédia nice in Catalogulu bibliograficu alu lui *Dem. Jarcu*, nice in *Crestomatia* si *Principia* de T. Cipariu, nice in alte asemeni scrieri. Si cu tóte aceste dèns'a fàra indoéla e de interesu pentru cei ce urmarescu cu ceva atentiune cursulu desvoltarii literaturei si culturei nóstre.

Ne permitemu dreptu aceea a face cunoscuta numit'a càrticica, fia macaru in liniamente càtu de generali si scurte.

Éca aci, transcriindu literile cirilice cu latine si pastràndu dupa potintia ortografi'a formelor gramaticali, titlulu ei întregu:

„Bucovna, ce are in sine deprinderea invetiaturii copiiloru la carte, si simbolulu credintii crestinesci, diece porunci ale legii vechi si ale cei nóue, siepte taine ale biserecii resaritului, iproci. Cu voi'a sfinstitutului chiru

Atanasie mitropolitulu tiei Ardélului; acumu àntàiu intr'acést'a chipu tocmita si tiparita in sànt'a mitropolia in Belgradu, de Michaiu Istvanovici tipografulu; anulul Domnului 1699.“ La finele càrticelei se mai insémna si „*purtatorii de grige tipografiei, cinstitulul protopopu Georgie notaresiulu Daiianulu, i panu Ratiu Istvan Kisfaludi odorbireulu Belgradului.*“

Càrticic'a pre 66 pagine nenumerisate in formatu 8-vu micu, si legate in paretu de lemnul, contine literile cirile capitali si cele mai mici, in numeru de 44, adeca si pre ω , pre carele d. J. Manliu (*Cursu element. de literat.*, Bucuresci 1881, adausu pag. 83) 'lu afla mai àntàiu intr'o bucóvna tiparita in Rîmnicu la 1814. Se aréta apoi vocalile, diftongii, si consunele, unde autorulu càrticelei observa, cà se cade a scí, cà *th, x, y, fh, ps* pentru numele si cuvintele grecesci le-au primitu Slovenii.“ Urmédia silabisarea: vocalele si diftongii in ordine cu un'a si cu dóue consune: dupa aceea o „*insemnare pentru cumu se cade a slovní slovele, ce au de asupr'a titla,*“ adeca prescurtari scripturistice, p. e. Isu, Iilu = Isusu, Israilu, si o alta suma de cuvinte de aceste, mai tóte slave, pre pag. 12—14, se adaugu si „*prosodiele ortografiei*“ va se dica accentele cu numirile loru grece (*oxi'a, bare'a, paercu etc.*), cumu si interpunctiunile cu numirile loru slave (*zapetai'r, dvotocie scl.*)

Acumu vine rugaciunea, cându va se incépa copilulu a invetiá: rugaciunea diminetiei (*Imperate cerescu, Pré sànta Treime, Tatalu nostru, Din somnu sculàndume*); simbolulu niceno-constantinopolitanu séu crediulu si celu alu sàntului Atanasiu Alesandrinulu, si diece precepte ale lui Dumnedieu. La acestea e de insemnatu, cà de alu doile preceptu se pune „*Nice-ti face tie chipu cioplitu scl.*“ asiá càtu in consecentia de alu treile preceptu in càrticica se ia preceptulu nostru alu doile, si asiá mai departe. Vinu apoi dóue mandate principali ale legeri veche, si siese perfectiuni ale legeri cei nóue (*Mat. 5, 21 si urm.*) Dela pag. 36—62 in întreburi si respunsuri se esplica fiinti'a si efectele celor siepte sacramente, intemeierea loru prin I. Cristosu documentàndu-se de varie locuri ale Scripturei, aretàndu-se inceputulu rogaciuniloru si locurile respective din liturgiariu si euhologiu séu molitvenicu. In fine abecedariulu nostru incheia enumeràndu cele trei fapte bune séu vèrtuti teologice, cele patru vèrtuti naturali, siepte daruri si dóspre diece frupte ale Spiritului s., siepte lucruri ale misericordiei trupesci si siepte faceri de bine in contr'a acestor'a, si patru lucruri mai de apoi ale omului.

Limb'a abecedariului preste totu luàndu e cea vechia romànésca, carea, cumu scimu, se estinde pàna càtra a. 1710. Nu se póte negá, cà dèns'a inclina multu càtra romànésca mai nóua; posede inse cu tóte aceste nu puçine vorbe cumu si forme gramaticali si sintactice mai antice si mai originali. Éca câteva probe.

Lesicali si fonetice: *besereca, den, pren, desupr'a unintia, de pururea finciosu, mainte* = mai înainte, *direptu si dereptu, asinu, întrebaciune cumenecatúra,*

form'a, materi'a, staciosu = constante, ce = ci, căce, testamentu, cuceria, curatia, bunulu vestitoriu = evangelistu, se (e chiaru, botezându-se), insemnându (e ch.) psalmist'a = psalmistulu, adeverédia adeveratu = adeveresce adeveritu, spre = lat. super, pierdutu, mieu, ne apara = ne opresce, cu deadinsu, de = decâtu, aibi, juruintia, jurare, episcopulu (accentulu pre i,) sangele lege impungere scl. cu ge, de = despre, stingu (i chiaru), dupre = dupa, cumu = că, si alte asemeni.

Forme gramaticali si sintactice: *sânta inviarea ta cântamu, si ierta nôue pecatele, multiamescu-ti pre sânta troitia, nice pre capulu teu se te juri, cere la tine, sórele lui stralucesce spre cei rei si spre cei buni, si-ieau parte despre dênsele = din, graesce, scrie de dice = dicîndu, cel'a ce adeverédia pre noi, materia este-i si vinulu, preste acestea ce-su puse înainte daruri, prin cea de sup'ra punere a mâniloru, marturie pentru cum se cade a se marturist, de acum fi padiendute că se nu mai gresiesci, dându-le potere spre tôte nepotintiele omenesci, untu de lemnulu, genitivo-dat. liturghiii, preotiii, Lucai, si preste totu articulu si terminatiunile flecsiunarie esactu indegetate, pronumele enclitice si ausiliarele adese-ori postpuse, scl.*

Inca dóue trei oserbatiumi din punctu de vedere istoricu si culturale românescu.

Cumu vediumu din titlulu cârticelei nôstre, Atanasiu se dice a fi metropolitu, éra Belgradulu metropolia. Bine se ne insemnamu atari titli. Ei suntu totu atâte argumente si documente istorice, mai alesu între impregiurarile nôstre de adi, fatia de unii istoriografi maghiari moderni, cari incepu a atrage la indoéla si a negá existenti'a unui scaunu metropolitanu românescu din timpurile mai vechi in Transilvani'a, si căror'a — nu scimu, din orbia, ignorantia, ori ce cauza? — prindu in dilele nôstre a secundá si unii istorici bisericesci români. „Atanasiu metropolitu si Belgradulu metropolia“: cine se créda, că între persecutiunile si desastrele, sub cari gemeá, suntu acumu dóue sute de ani poporulu românú din acésta patria, s'ar fi permisú acei titlii, de cumv'a sciinti'a si consecinti'a istorica despre vechimea in memoriale a acelor'a n'aru fi existatu pe atuncea in principatulu Ardélului?....

Batetoriu la ochi e in Abecedariulu din cestiune si aceea, că mai pe fie-care pagina se întóna disciplin'a si credinti'a dreptu-meritóriei beserice a resaritului. Se scie, că sub Atanasiu, metropolitulu aprobatoriu alu cârticelei, s'a întemplatu unirea bisericesca a Româniloru ciscarpătini. Acestu modu dara din impregiurarea memorata se pare, că atátu archipastoriulu, cătu si auctorii si ingrigitorii tiparirii abecedariului érá cu fric'a in spate, se jemea de curse si laçuri, cari de atâtea ori se tînera bieteii natiuni române de cătra adversari, chiaru sub preteste si cu moméle de ale religiunei si mântuirei sufletului.

Pre urma din cele mai susu dise despre esplicarea i desvoltarea celoru siepte sacramente pare mai multu că erosimile, că cârticic'a din vorba érá destinata totodata

si pentru cei ce se prepara la statulu preutiescu. Ce modesta mesura de cunoscintie dela nisce fiitori conducatori si luminatori ai poporului! In sinodulu unirei mesur'a acést'a érá ce-i dreptu, se se mai adauga, decidându-se, că candidatii la preutia, pre lãnga cetitu si scrisu, se mai scia si Psaltirea de rostu; dara in siedinti'a urmatóre sântulu sinodu revení asup'ra acestei decisiuni, o asemenea pretensiune aflându se prea esagerata.

Câta diferentia in acestu respectu — charu ceriului, — între atunci si acumu, între eri si adi! E cu neputintia, că contemplarea acestei diferentie se nu ne dea inima, se nu imbarbate, insufletiesca si otielésca, si in luptele presintelui. Numai preutii si inteligintii nostri seculari se stea, toti cá unulu si unulu cá toti, fie-care cu demnitate si resolutiune la postulu seu de onóre. — De n'a peritu Românulu.....

(Dupa „Amiculu Familiei.“)

Dr. Gregoriu Silasi.

Disertatiune.

„Cultur'a, concordia si labórea, aceste trei sunt armele invingátore in ori-ce lupta.“

Bumbacu.

In ori-ce parte ne întórcemu privirile, pretutindenea intimpinamu lupte infiorátore, pretutindenea versari de sãnge enorme. Paméntulu e ingrasiatu de sãnge omenescu, si rîurile colorate de elu. Ací unu poporu se lupta si voiesce cu pretiulu sãngelui se-'si rescumpere scump'a sa libertate si independintia. — Colea unu altu poporu se lupta pentru recástigarea teritoriului perdutu; nu mai departe alte dóue popóra 'si mesura poterile si se cërta pentru antanietate; la tôte aceste vedemu că se ceru torenti de sãnge.

Inim'a se infióra si imple de recéla, arm'a inimica se bucura de ucideri. Corpurile luptátore fára suflare devinu in câmpurile de onóre prada fiereloru selbatece si nutreméntu paseriloru ceriului. Numai o lupta e, — de si cea mai grea, carea desfatéza inim'a si inaltia spiritulu.

In o astfeliu de lupta órele disparu, luptatorii combatenti nu mai cugeta la cutropiri — la omoruri sãngeróse; ambitiunea lorú legitima e a se întrece unii pe altii prin productele geniului si spiritulu lorú; si acést'a e lupt'a pentru desvoltarea, inaintarea si perfectionarea omenimei, séu dicéndu astfeliu: „Lupt'a e in contr'a celui mai cumplitu inamicu alu omenimei, in contr'a intunerecului celui adéncu, in contr'a ignorantiei“, e o lupta cá aceea, carea dela unu timpu devine seculara. Ea primesce in aren'a sa pre luptatori din tóta lumea, fára distingere de nationalitate, religiune séu etate. Asia vedemu betrãni cari au incaruntitu in atare lupta, incordându-se si astadi cá nici-odata. Arm'a lorú tremurãnda

se pare că respira fulgeru, tunetu, trasnetu, reflectându până la ceriu, și încă în victori'a lor cea glorioasă trebuie să ne miramu cumu alérga că flamur'a, ce mai înainte fluturase în abisul se o puna fălfaindu la lumina.

Că invingatori primescu cununi, în cari flórea cea mai frumoasă și nevastă, răspândindu dela sine miliarde colori e „nemorirea“. Arm'a e simplă, lupt'a gigantica, dar' pre câtu e de simplă arm'a pre atâtu e de mare puterea, căci e puterea spiritului. Privim și prin tineri, cari imitându esemplu celor veterani, se duc în acelu câmpu vastu, luându asupra'si o sarcină atâtu de grea, și scopulu lor nu e altulu, decâtu că odată se fie și ei eroii timpului. După ostenele mari, după încordări îndelungate unindu-se puterile beligerante, inamiculu celu de mórte cade invinsu. Pre ceriulu de asupr'a regnului seu apare unu sóre, a carui lume din ce în ce se totu maresce și în fine nimicesce întunereculu ce mai înainte existase; omenimea se înalță că prin farmecu.

Acumu permiteti-mi D. și D. se ve amintescu în puține linii despre urmarile acestei lupte, despre civilizațiune că uniculu mediulocu de dezvoltare a tuturor popórelor preste totu și în specia despre cultur'a și înaintarea poporului român.

Fia-care seclu 'și are spiritulu seu. Fia-care seclu au avutu influența mare atâtu asupr'a vietiei interne câtu și externe a popórelor. Unulu de o parte a condusu omenimea la torturi înfiorátore sufletesci și trupesci, altulu cu totul contrariu, i-a deschis unu câmpu largu spre totu ce e frumosu, nobilu, placutu, dulce și salutaru, — căci până cându omenimea s'a aflatu în statulu naturalu ca în unu chaosu, a avutu de a suferi multu; însă îndată ce ómenii au fostu sedusi de idealulu frumosulu și placutulu, au fostu astrînși se-'și parasésca acestu statu și se între întru altulu mai siguru, în statulu civilizațiunii. Dar' că se póta merge și ajunge la acésta tîntă, carea e cea mai nobila a genului umanu, încă a trebuitu să se lupte. Barbați nascuti din sinulu omenimei, cari se pareau a fi trimisi de provedința și cari mai înainte au venit la acésta idee, sacrificara tóta activitatea lor numai și numai se-'și póta realizá ide'a conceputa.

Însă că să se póta bucurá de unu succesu favoritoriu, a trebuitu ei mai înainte se dica un „adio“ stărei lor primitive și se cerce calea și mediulocu spre acésta. În fine ei aflara uniculu drumu și singurulu mediulocu, aflara dicu, că nobilitarea sentimentelor și cultivarea facultatilor spirituale sunt unic'a cale, é' invetiatu'ră atâtu teoretica câtu și practica sunt mediulocu corespunditoriu. Fără de acestea nu se póte cugetá o cultură, nu! Dezvoltarea spirituală, prin urmare nu „civilizațiune.“ Că aceste însă se póta avea unu efectu și mai îmbucurătoriu, trebuie imprasciate și latite în tóta lumea, mai înainte la individi, apoi la societati și acestea apoi voru pásii și mai departe. Asia dar' sub civilizațiune nu avem se întielegemu altu ceva, decâtu aceea ce a disu cându-va *quinett*: „Că e fapt'a progresului și

a dezvoltării“ séu după cumu a disu acelu în altu locu: „că e perfecționarea vietiei civile, dezvoltarea societății omenesci disu în sensu propriu și a relațiunii lor.“

Literile, științele, și artile sunt fundamentulu întregii civilizațiunii, căci pretutindenea unde genulu umanu vede strălucindu aceste imagini glorioase ale naturii omenesci, pretutindenea unde vede creându-se acestu tezauru de bunuri sublime, recunósce și dice cu totu dreptulu: aici e „civilizațiunea“. Istori'a vechea martora a timpurilor ne spune, că tóte lucrurile omenesci sunt schimbátore și cu deosebire progresulu și înaintarea. Despre acestu adevéru ne-amu convinsu și încă ne vomu convinge în decursulu timpului. Se luamu d. e. Rom'a în timpii sei cei mai străluciti ai republicei, în asemănare cu cei ai lui Augustu care a avutu Mecenatiu sei, cine nu va dice că Rom'a lui Augustu nu au fostu mai civilizata decâtu a lui Fabriciu și Cincinatu? Se nu mergemu asiá departe, se ne oprimu puțin la Franci'a, care stă în fruntea civilizațiunii europene de adă și carea că unu sóre răspândindu radie de lumina și cultura mai în tóta lumea, bunulu simțiu ne va spune, că alt'a a fostu Franci'a în seculu alu XIV-lea și alt'a e Franci'a de astăzi; séu se mergemu în patria noastră primitivă în Itali'a și căutându monumentele cele de cultură carea nu mai puțin emuléza cu ele, vomu dice în noi înșine: A fostu Itali'a, dar' astăzi e marétiă.

Altele și altele se aru putea aduce de esemplu. Se nu perdemu însă din vedere D. D. aceea ce ne spune totu *Istori'a*, că au cercetat omenimea și timpuri de aceea, cari în furi'a lor imensa au nimicitu totu ce a pututu produce geniulu omenesc. Ómeni mari cu calități emnente au trebuitu se lucre neincetatu, că se póta recástigá ce au perditu. Dacă astfelu a fostu natur'a acelor timpuri, dacă în mersulu lor nu au crutiatu nimicu, apoi cu totul alt'a e devis'a secului presente. Vocea lui striga puternicu și chiama omenimea la celu mai înaltu și sântu destinu alu ei. Popórele miscute de acelu sunetu melodiosu, alérga și în o parte și în alt'a, strabatu tóte, câte atâtu cu puterile fizice câtu și spirituale le sunt posibile, numai să se apropie de mântuire; se ingrigescu de o viétiă ferice și de unu venitoriu marețiu. Cu deosebire poporulu român miscatu de accentele vocii sonore, avédu totu-déun'a înainte devis'a că: viéti'a, puterea și tari'a unui poporu astăzi se mesura după cultur'a și științi'a lui, nu a încetatu și nu încetéza dela lucru.

Patriotii adevérați simțindu necesitatea, fie-care în cerculu seu de activitate se silescu cu puteri unite și lucră pentru propagarea luminei, și latirea invetiatu'rei până în colibe cele mai isolate. Voiescu acei pilastrii ai națiunii că plant'a sadita de Trajanu carea a fostu atacata de procelle și viscolu furibundi, se o aduca la o stare bună, se o provéda cu cele necesare, că asiá se crésca până unde e permisu. Activitatea cu atât'a trebuie se fie mai mare, cu câtu știmu și trebuie se marturisim, că în asemănare cu alte popóre civilizate suntemu încă înapoi. Și ce e caus'a? Ah D-dieule, inim'ami se sfășie de dorere, vocea-mi se innéca, suspinele par' că sfarma

peptulu meu, cându voiú se amintescu causele si obstaculele ce au impededatu pe 'poporulu românú; dar' cu tóte aceste me voiú reculege, buzele mele voru incercá clocenti'a inimei si astfeliu cá se nu abuzezu de patienti'a D-Vóstra cá prin trécatu voiú resumá cele mai principali.

Poporulu nostru póte cá decátu tóte celelalte a fostu mai espusu sórtei. Nepartinirea timpului l'a adusu la o stare demna de compatimitu, barbari din tóte partile navaliau asupr'a paméntului ereditu dela stramosi, cari barbari pre totu minutulu i amenintiau viéti'a. Astfeliu Românulu in continuu trebuca se fia in càmpulu lui Marte, cu arm'a in mána trebuca se-si apere esistenti'a si vetrele strabune. In astfeliu de impregiurari lucru naturalu, cá nobilulu surcelu nu potea se-si caute nutreméntu facultatiloru spirituali, celu ce avea puçina cunoscintia de carte, erá constrinsu se alerge in contr'a inimicului comunu si prin acést'a se impededá dela progresu in sciintia. Totu asemenea sórte avea si bietulu tierénu, càci elu nu-si póte lucrá si cultivá agrii si càmpiile. Timpulu a trecutu, inundarile si navalirile se-au repetitu si românulu a statu totu fatia.

O alta causa nu mai puçinu insemnata, dara póte cea mai ponderósa este, cá in decursulu timpului venindu sub domni'a unoró ómeni, cari pe atunci nici nu visau de cultura, trebuí se-si plece capulu. Prin acést'a românulu a perdutu multu, pentru cá dupa ce acei domnitori cari pre sine se numiau puternici — au prinsu óre-cari redacini de cultura, erá in periclu de a-si perde chiar' si limb'a, tesaurulu celu mai pretiosu. Ei asupriau si torturau pre românú cá se primésca cultur'a lorú. Cu acést'a nu au pututu reusí, de óre-ce e fapta recunoscuta, cá unu poporu nu se póte cultivá, nu face progresu, nu se póte bucurá de o cultura adeverata, daca aceea nu e deprinsa in limb'a materna. „Románulu mai cu séma nu afla dulcétia decátu pre buzele mamei sale“, dice unu scriitoriu. Totusi atát'a au influentiatu, cá au impededatu pre románi dela o cultura nationala, si prin unele machinatiuni ale lorú, le-au pusu obstacule preste cari nu au potutu trece timpu indelungatu.

A trei'a causa a fostu, cá românulu nu-i erá ertatu cá se cerceteze scólele, elu erá elevulu scólei suferintielorú si patimei. Istori'a nóstra pastréza pre unele pagine locuri cá acelea, cá românulu i se socotea de crima a ámblá la scóla; totu acel'a care voiá se parasésca grigirea celui mai fidelu animalu alu domnului seu, erá persecutatu si pedepsitu cu mórte, despre cari ér' avemu exemple. In astfeliu de impregiurari cine va putea afirmá, cá românulu i erá cu potintia a se perfectená in sciintia si a se inaltá la óre-care gradu de cultura? Cine nu va intrebá cu mirare! Cumu de nu a disparutu cu totulu din concertulu celorlalte popóra?! Nu, nu a peritu românulu, elu traiesce si nu póte se piara, pentru cá dupa dis'a unui barbatu devotatu sântei nóstre cause nationale, elu e cá „Fenix“ care renasce din propria sa cenusia. Tóte acelea nu au potutu se distruge din inim'a lui iubirea si sacríulu focu al desvoltarei spirituale. Puneti strainiloru urechi'a vóstra pre

inim'a românulu, ce concerte, ce armonii misterióse ale venitoriului veti audí!

Ah! au trecutu acele timpuri triste pentru românú, au apusu pentru totu-déun'a. Acumu románi! e timpulu cá se risipimu intunereculu celu adéncu alu nesciintiei, se stergemu céti'a de pre ochii nostrii; puternicii muri ai amagitoriului labirintu se-i fràngemu, cá asiá se ne resara si nóue sórele dreptatii celu de multu doritu. Seclulu presente, dupa cumu amu disu mai susu, e alu reinvierei popórelorú, e seclulu pre care lumea 'lu numesce alu civilizatiunei, alu progresului. Fia-care din noi D-lorú si Fratiloru se aiba de scopu „*cultur'a poporului românú.*“ Da! cultur'a poporului românú. Se ne adunamu cu totii micu cu mare, tineru cu betránú in giurulu acestui drapelú, se ne punemu tóte silintiele a-i sustiné onórea, se lucramu cu multa perseverantia, si daca vomu face asiá, putemu crede la reusire. Numai atunci vomu fi linisciti, numai atunci vomu potea dice cá stamu cu putere si in launtru si in afara, cându in cea mai simpla casa vomu aflá pre românú cu cartea in mána. Cartea D-lorú si Fratiloru! Invetiatur'a! éta uniculu midiu locu, prin care poporulu românú va potea figurá cá mare intre celelalte popóra.

Bistr'a in 13 Iuliu 1882.

Ioanu Butnariu.

PARTEA OFICIALA.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a dela 25 Aprilie n. 1883.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a vice-presiedinte. Membri presenti: P. Dunca, B. P. Harsianu, Ioanu Popescu, Dr. II. Puscariu, Iosifu St. Siulutiu, Visarionu Romanu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

25. Secretariulu presenta raportulu eforiei scolare din Càmpeni, prin care se asternu datele cerute prin hárti'a comitetului de dto 3 Fauru Nr. 40, despre starea scólei de acolo in generalu si in specialu a celei de fetitie. (Nr. ex. 98/883) — Comitetulu considerándu de indestulitóre datele cuprinse in acestu raportu, acórda scólei románe de fetitie din Càmpeni ajutoriulu de 200 fl. pentru anulu scolasticu 1882/3, care este a se avisa la cassa spre platire.

• 26. Directiunea despartieméntului VII, Abrudu, presenta 2 disertatiuni, tñute in adunarea generala a despartieméntului in Albaçu, si anumitú:

a) „Cultura, concordia si labórea suntú armele invingetóre in ori-ce lupta.“ de Ioanu Butnariu din Bistra.

b) „Despre Detunat'a“ de I. Popu Reteganulu, din Buciumu-Siasa; cu scopu de a se publicá in „Transilvani'a“ organulu asociatiunei. (Nr. ex. 108/1883.)

— Disertatiunile amintite se transpunu On. Redactiuni a „Transilvaniei“ spre ale publică, daca voru fi torespundietóre.

27. Societatea „Transilvani'a“ din Bucuresci, trimite 200 fl. pentru elevii meseriasi sustinuti de ea, pentru timpul pana la 1 Octobere 1883, cerendu a i se areta cãti elevi si cari anume esu calfe in decursulu anului curentu si candu? Totu-odata insciintieza cá, pâna la regularea unoru afaceri finantiarie, locurile vacante se remãna neocupate pâna la ulteriór'a avisare din partea societatii. (Nr. ex. 110/1883.)

— Suma de 200 fl. fiindu primita, comunicarile servescu spre sciintia, avendu a se comunicã datele cerute.

28. Directiunea despartiemântului XII Deesiu, presenta cu datulu 30 Martie a. c. procesulu verbalu alu siedintiei subcomitelui dela 4 Martie a. c. Din acestu procesu verbalu resulta cá:

a) s'au primitu Studiile constitutionale de G. Meitani, trimise de comitetu pentru bibliotec'a despartiemântului.

b) Din alaturatulu raportu alu comitetului de buna primire a adunarei generale a asociatiunei din an. 1882 se vede cá s'au incassatu cu 53 fl. 48 cr. mai multu, decâtu a fostu recerinti'a pentru acoperirea speseloru avute cu ocasiunea tñneri adunarei generale amintite si cá acésta suma s'a incredintiatu dlui Augustinu Munteanu cu scopu de a se pune spre fructificare la cass'a de pastrare din Deesiu, pentru a intemeia cu timpul unu fondu in favorulu „societatii de lectura romãna“ in Deesiu, a carei infiintiare se intentionéza.

c) Se aclude unu raportu despre primirea si rezultatele adunarei generale a asociatiunei din an. 1882, cu deosebita privire la inscrierea de membrii noi si

d) O consemnare a contribuirilor pentru acoperirea speseloru cauzate prin tñnera adunarei generale a asociatiunei, cu scopu de a se publicã in organulu asociatiunei. (Nr. ex. 114/1883.)

— Diplomele membrilor noi, cari s'au inscrisu la adunarea generala a asociatiunei din an. 1882 fiindu espedate la adres'a despartiemintelor respective, cuprinsulu procesului verbale alu subcomitetului servescu spre sciintia, ér' list'a contribuirilor se va publicã in „Transilvani'a“.

29. Atanasiu Cototiu, protopopu si presidentulu senatului scolasticu gr. cat. din Siomecut'a, multiamesse in numele acestui senatu pentru ajutoriulu de 100 fl. votatu scólei romãne de acolo. (Nr. ex. 115/1883.)

— Spre sciintia.

30. Dlu advocatu Mateiu Nicol'a cere prin adres'a sa de dto 2 Aprilie indulgenti'a comitetului inca pentru câte-va dile, pentru a puté presentã respunsulu meritoriu in afacerile remasurilor dupa Avramu Iancu si Ioanu Iancu din Vidra. (Nr. ex. 118/1883.)

— Spre sciintia cu aceea, cá in terminu de 15 dile se astépta negresitu presentarea promisului respunsu si a actelor ce privescu aceste afaceri.

31. Academi'a de sciintie din Budapest'a trimise pentru bibliotec'a asociatiunei transilvane mai multe tomuri din publicatiunile sale mai recente. (Nr. ex. 123/1883.)

— Spre placuta sciintia. Cãrtile se voru incorpora bibliotecei.

32. Dlu Ioanu Germanu, cassariu alu despartiemântului IX (Bradu) aréta, cá nepotendu-se intruni subcomitetulu, se vede densuslu necesitatu a raportá, cá profesorulu gimnasialu din Bradu si administratoru protopresbiteralu Georgiu Parau s'a inscrisu cá membru ordinariu alu despartiemântului plãtindu tacsã de 5 fl. v. a. si totudata a cere, cá acestui membru se i se trimita „Transilvani'a“ pro 1883. Totu-odata aduce la cunoscintia, cá cei 5 fl. incassati dela numitul membru s'au spesatu la avisulu din 3 Faur a. c. pentru facerea unui sigilu alu despartiemântului. (Nr. ex. 115/1883.)

— Comitetulu regretãndu irregularitatea in functionarea comitetului despartiemântului IX, 'lu insciintieza, cá sigile pentru despartieminte s'au facutu din partea comitetului cu multi ani inainte si s'au espedatu la adres'a directorilor de atunci ale despartiemintelor. Facerea de sigile nóue dara nu se privescu de afacere nici a subcomitetului, nici a presiului acestuia. Ce privescu presentarea actelor in numele subcomitetului, ele au se pórté subscrierea directorului, eventualu a cassariului, ér' ce privescu tacsele incassate dela membrii ordinari ai asociatiunei, subcomitetulu e avisatu a se tiné strictu de prescrierile §§. 6 si 26 din statute si §§. 17 18 27 din regulamentu, de óre-ce persóne, dela cari nu se primescu sau nu se administréza tacsele la cass'a centrala, nu se potu considerá de membri si nu se potu tiné in evidentia.

33. Ioanu Fulea, maestru cojocariu in Salisce, presenta unu atestatu de purtare a invetiãcelului George Fulea din Rehau.

— Spre sciintia.

34. Membrulu V. Romanu intréba pre presiulu, daca s'a facutu vr'o dispositiune pentru folosirea in viitoriu spre scopurile asociatiunei a caselor cumperate? Presiulu respunde, cá acele ce voru fi de lipsa a se face, se voru puté face numai pe bas'a unui raportu si a propunerilor motivate ale unei comisiuni ad hoc, cari studiate de comitetu, voru avé a se presenta spre ulteriór'a decide adunarei generale.

— Comitetulu comsimtindu cu aceste pareri decide: comisiunea insarcinata cu afacerea cumperarei cassei asociatiunei si compusa din dd. Davidu br. Ursu, P. Cosm'a, I. Popescu, V. Romanu, B. P. Harsianu, se insarcinéza si cu studiarea cestiunei despre folosirea caselor cumperate, anumitu:

1. Cum casele cumperate s'aru puté folosí mai bine pentru scopurile asociatiunei;
2. Cum ele s'aru puté folosí pentru eventual'a instituire a unei scóle de fetitie sau a altei scóle, si
3. Ce reparaturi aru fi se se faca, pentru adaptarea edificiului pentru scopurile indicate. Avendu a presentã pâna la procsim'a siedintia raportulu si propunerile sale in acésta privintia.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede domnilor: Popescu, Dr. Puscariu, Siulutiu.

Cetindu-se s'au verificatu. Sibiiu, 4 Maiu 1883.

Siulutiu m. p.

I. Popescu m. p.

Dr. II. Puscariu m. p.

Bibliografia.

Pilde si gâcitori adunate de P. Ispirescu, culegatoriu-tipografu. Bucuresti. Tipografia Laboratoriloru romanii. Strad'a Academiei Nr. 19. 1880. Se pastréza tóte drepturile pe care le asigura legea.

Tabla de materii.

I. Pilde.		Pagin'a
1. Catielulu si cocosiulu		1
2. Barz'a si vrabi'a		2
3. Sani'a, calulu si trasur'a		3
4. Dihorulu si strechi'a		4
5. Copilulu si croncanulu		5
6. Lun'a si cãinii		6
7. Gain'a s. porumbiti'a		7
8. Pittgoiulu si scatiulu		8
9. Fluturile si muse'a		10
10. Chãrti'a si frãnghi'a		11
11. Chãrti'a alba si chãrti'a vëneta		12
12. Leulu si vulturulu		13
13. Musicantulu si Voda		14
14. Ciobanulu si oglind'a		15
15. Ciocãrlanulu si mãrtanulu		16
16. Mãrtanulu si sioricelulu		18
17. Liliaculu si celelalte jigãanii		19
18. Cãinele si siarpele		20

II. Gâcitori 23—48

NB. Gâcitorile Nr. 4, 5, 10, 12, 16, 23, 27, 33, 38, 55, 75, 79, sunt spuse de unu craiovënu.

Gâcitorile Nr. 128—134, sunt spuse de unu soldatu oltënu.

Gâcitorile Nr. 144—150 sunt spuse de o fata din satulu Merchiaj scaunulu Cohalmu, Transilvani'a.

Noi amu avutu ocasiunea placuta de a mai anuntia si alte scrieri de ale dlui proprietariu de tipografia P. Ispirescu scrise in adeveru pentru propriulu poporu; intrebati'lu inse, cãte a cumperatu insusi poporulu din acelea. N'au cumperatu, cã elu nu scie cetf, ceea ce multi nu voru se intieléga. Gâcitorile sunt si ele unu tesauru alu geniului romanescu; éca aci câteva din cele multe:

Copae preste copae, la mediulocu carne de óie
Scoic'a.

In padure crescuiu, in padure nascuiu, Acasa déca m'a-duse, hora 'mpregiurumi se puse.
Masa.

Sacait'a, vai de ea, siede 'ntr'un vîrfu de nuiá
Alun'a.

Sustuna, josu resuna, negrele s'aduna.
Calugaritiele ce vinu la biserica cându tóca.

Reteveiu de teiu, limba de balaur.
Sabi'a.

Amu o féta trentierósa, siede cu voda la masa
Vardi'a.

Sunaiu frfulu in curte, si audí murgulu din munte
Clopotulu.

Nici in casa, nici afara, nici in ceriu, nici pe pamentu
Ferëstr'a.

Ce e nalt cá cas'a, verde cá metas'a, si amarú cá firea
Nuculu.

Pana impenata, pe apa lasata, cu mãna de omu, cu voia de domnu
Mór'a.

Amu diece frati: cinci sub stresina si cinci afara; pe cei de sub stresina ii plóua, si pe cei de afara, nu

Cându tórce la inu si uda degetele cu care tórce firulu din caieru.

Cãmpulu albu, oile negre, cin' le vede, nu le crede, cin' le pasce, le cunósce
Scrisulu.

Amu o vaca balae, balae, âmbla nóptea prin gunóe
Lun'a.

Radecina 'mpletecina, alesu voinicu o desbina
Cartea.

Amu doi saci de secara, ei potu saturá o tiéra
Ttiele.

In padure boc'a, boc'a, ér' acasa lip'a, lip'a
Sit'a.

Ce trece preste apa si nu face valuri
Chiotulu.

Retevei rotundu, stringe peru 'n fundu
Caciul'a.

Doze rattsióre, calugaricióre, pe unde mergea, malulu se surpá
Fórfecele.

Tiacu tiacu, prin copacu, fisi, fisi, prin paisi
Cós'a.

Amu o fata bubósa, bubósa, siade cu voda la masa
Strugurele.

Ce e micu mititelu, ingradesce frumusiulu
Aculu.

De aici pâna la mare, e totu funduri de caldare
Mosioróele.

Ce e dulce si mai dulce, si pe taleru nu se taia
Somnulu.

Pe poduri ferecate, trecu mii nenumerate, si le taia capetele, si le schimba numele
Grãulu cându 'lu macina.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de josu, s'emi dea vinu si rachiulu totu intr'unu butoiu
Oulu.

Foltea 'n susu, si Foltea 'n diosu, Foltea vine bordiosu
Fusulu.

Doze lemne odolemne la mediulocu unu bratiu de vréscuri meruntiele
Scar'a.

Bete preste bete, o miie 'ncheiete
Ghemulu.

Intr'o valcelusia, latra-o catielusia
Meliti'a.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de josu, cá s'è'i spalul'i'a in apa calda si s'o usucu in apa rece
Cér'a.

Inchiseiu usile, lasaiu perdelele, si hotiulu totu in casa, siede si nu vrea se easa
Lumin'a.

Buturuga uscata, o ridici incarcata, si o lasi usiurata
Lingur'a.

Patru frati intr'unu cojocu
Nuc'a.

Uite-o nu e
Scãntei'a.

Cuibulu berzei in mediuloculu baltiei
Buriculu.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de diosu s'emi dea pesce fãra óse
Lipitórea.

Scurt'o, grós'o, unde te duci? Ars'o in fundu de ce me 'ntrebi? Unde eu me ducu, totu tie 'ti-aducu
Caldarea si doniti'a.

Hotiulu intra in casa, si capu afara'si lasa
Cuiulu.

Amu o frigare de osu, si carnea de feru.
Degetulu cu inelulu.

Cine 'lu face nu'i trebue, cine 'lu cumpera nu e pentru elu, si cui 'i trebue, nu'lu scie si nu'lu vede
Cosciugulu.

Amu o fata mare, si o atërnú de plete 'n cuiu
Plosc'a.

Amu unu ciocanelu cu doue gaurele
Nasulu.

Intr'o scolbura uscata, siede o cãtiá turbata
Sabi'a.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de diosu, s'emi dea tiesutura fãra nému de tivitura
Chãrti'a.

Amu o floare frumósa, barbatii o mirósa, numai loru li-e dragastósa
Femei'a.

Ce e dulce si mai dulce si pe taleru nu se taia, dar' din elu gusta si bogatulu si seraculu.
Somnulu.

A esitu de sub tipariu:

Memorialu

compusu si publicatu din insarcinarea conferentiei generale a reprezentantiloru alegatoriloru romani adunati la Sibiiu in dilele de 12, 13 si 14 Maiu st. n. 1881, prin comitetulu seu esmisu cu acea ocaziune.

Sibiiu, tipariulu tipografiei archidiecesane 1882. Formatu 8-vo 144 pagine tipariu frumosu, in care s'au stracuratu numai pũcine erori tipografice.

Dupa ce acẽsta editiune I de doue mii exemplarie s'a si trecutu in doue luni, au aparutu in tipografi'a W. Krafft, Sibiiu 1883 din acelasi

Memorialu

editiunea a dou'a

avutita cu actele adunarei si cu partile cele mai interesante ale desbateriloru conferentiei electorale din Maiu 1881, prin urmare cu unu suplementu de cincii cõle asiã, cã acẽst'a a dou'a editiune este de 15 cõle tiparite, care aru face circa 100 cõle scrise.

Din suplementulu acestui operatu istoricu si juridicu reflectamu anume la protocolulu adunarei, intru care se cuprinde si catalogulu exactu alu tuturor membriloru verificati ai acelei conferentie memorabile, cu positiunea loru sociala si cu tĩnutulu din care au fostu alesi si delegati. Totuodata suntemu siguri, cã publiculu nici-decumu nu va trece cu vederea mai virtosu acelea discursuri eminente, care au fostu decisive intru a concentrã tõte voturile intru unu singuru votu.

De si editiunea a dou'a costa cu $\frac{1}{3}$ parte mai multu decãtu a costatu editiunea I a acestui memorialu, totusi pretiulu i s'a pusu numai **1 fl. 20 cr. v. a.**

Memorialulu editiunea II. precumu si acelasu memorialu tradusu in limbile germana, magiara, francesã dupa editiunea I. se põte comanda la tõte librariile, atãtu in tierra cãtu si in afara, era de adreptulu se põte trage prin posta sub banda in cruce, mai usioru si mai siguru, cu spese numai de 10 cr. pe lãnga mandatu (Anweisung). Din cãte 10 exemplarie cumparate dintru odata se dã unulu gratis. Dela 30 pãna la 100 exempl. se dã rabatu 20%.

Acei domni, cari inca n'au administratu pretiulu exemplarielor din editiunea I. sunt rogati, cã se binevoiẽsca a o incassã cãtu mai curendu si a o inaintã la dlu cassariu Visarionu Romanu in Sibiiu, cã sè se põta coperi spele editiunei II.

Se nu uitamu, cã editiunile in celelalte trei limbi mergu parte mai mare gratisu, mai virtosu in strainatate, si acelea bani costa.

List'a

ofertelorु incurse dela inteligenti'a romana din orasiulu Desiu si giuru la mãn'a cassariului despartimentului XII. dlu Alecsiu Bogdanu spre acoperirea speselorु facute cu primirea Asociatiunei transilvane tĩnuta in Desiu la 27 si 28 Augustu 1882.

a) Colectati prin cassariulu comitetului de bunaprimire Alecsiu Bogdanu dela dd.: Anc'a Petru 5 fl., Bodea Constantinu 3 fl., Brehariu Vasiliu not. cerc. 14 fl., Bogdanu Alecsiu 3 fl., Berzanu Nicolau 5 fl., Cipu Ioanu 5 fl., Corpodinu Simeonu 4 fl., Cupsi'a Gabrielu 4 fl., Cheresiesiu Alexandru 2 fl., Florianu Demetriu 1 fl., Gradoviciu Georgiu 5 fl., Hossu Alecsiu 5 fl., Hossu Vasiliu jude 10 fl., Hossu Pompeiu technicu 5 fl., Huz'a Paulu 1 fl. 50 cr., Hatosu Florianu 1 fl., Iliesiu Gabrilu 1 fl., Lengyelu Ioanu 3 fl., Manu Gabrielu 12 fl., Munteanu Augustu 17 fl., Micsi'a Iosifu 2 fl., Mihali Teodoru 1 fl., Muresianu Nicolau 3 fl., Muresianu Vasiliu 4 fl., Muresianu Simionu 80 cr., Micanu Ioanu 1 fl., Popelea Simionu 4 fl., Popu Ioanu 2 fl., Pinteã Stefanu 1 fl., Petrisioru Vasiliu 50 cr., Podõba Iuliu 3 fl., Racoczi Alexandru 5 fl., Szekely Ioanu 1 fl., Tohati Alexandru 1 fl., Tohati Pompeiu 1 fl., Tõrõk Ioanu 1 fl., Kiss Michailu 50 cr., toti locuitori in Desiu; dela dd.: Gregoriu Dragosiu in St. Margit'a 1 fl. 50 cr., Basiliu Popu Cetanu 1 fl., Basiliu Lochiaru si soçi'a Nim'a 2 fl., Samuelu Cupsi'a din Cupsieni 5 fl., Tite Stefanu Calaci'a 1 fl. b) colectati prin dlu Ioanu Goronu, preotu in Cusdriõra: dela d-sa 80 cr., Georgiu Ciobancanu 20 cr., Georgiu Suciã 20 cr., Petru Iarcosiu 15 cr., Gabrilu Micanu 15 cr., Grigoriu Iliesiu 20 cr., Teodoru Bogdanu 20 cr., Simionu Manastureanu 10 cr., Teodoru Bojoru 20 cr., Todoru Ciobancanu 10 cr., Georgiu Popu 20 cr., Mari'a Moldovanu 5 cr., Vasiliu Manastureanu 20 cr. si Irin'a Bogdanu 10 cr. c) prin Gabrielu Sleamu din cerculu seu notarialu din Chiuesci dela: Gabrielu Lostoru 1 fl. 50 cr. Gregoriu Trifanu 1 fl., Ioanu Prundusiu 1 fl.; din Strimbulu: dela Athanasiu Georgiu 1 fl., Dumitru Georgiu 50 cr., Filipu Tecariu 50 cr.; din Mogõsi'a: dela Emericu Vajda 1 fl. 50 cr., Arsenie Ciceu 50 cr., George Cupsi'a 1 fl., Gabrielu Cupsi'a 1 fl., Gabrielu Sleamu 1 fl.; din Chiuesci prin Gregoriu Trifanu, dela d-sa 1 fl., dela dd.: Gabrielu Lodoru 1 fl., Ioanu Fundusiu 50 cr., Petru Iarcosiu 30 cr.; din Cheseiu prin dlu protopopu Vasiliu Cass'a, dela d-sa 2 fl., Stefanu Brosioru 1 fl., Ioanu Boldoru 1 fl., Ioanu Bundusiu 50 cr., Gabrielu Veresiu 15 cr., Petru Cosm'a 50 cr., Gabrielu Muresianu 1 fl., Ioanu Tohati 1 fl.; din Reteagu prin dlu Ambrosiu Popu preotu gr. cath. dela d-sa 1 fl., invetiatoriulu Bott'a 50 cr., Georgiu Siuteu 20 cr., Mitru Popu 10 cr., Ioanu Popu 30 cr., dela 7 insi 20 cr.; din comun'a Bocz'a 20 cr.; din orasiulu Gherl'a prin d. protopopu Autoru dela dd.: Anderco prepositu 3 fl., Guloviciu canonicu 1 fl., Biltiu canonicu 1 fl., Siorbanu canonicu 1 fl., Coroiãnu canonicu 1 fl., Vasiliu Popu canonicu 1 fl., Stetiu advocatu 2 fl., Vasiliu Porde 1 fl., Teodoru Lupu 1 fl., Borgovanu profesoru 50 cr. Preste totu au incursu 185 fl. 65 cr. Petru Muresianu 1 fl.

Suma 186 fl. 65 cr. v. a.

Alecsiu Bogdanu m. p.,
cassariu.